

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ –
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ**

Διπλωματική Εργασία

**«Η εξέλιξη των Ελληνοαλβανικών Σχέσεων από το τέλος του
Ψυχρού Πολέμου έως σήμερα: Η στρατηγική τους σημασία για
την Ν.Α. Ευρώπη»**

ΤΟΥ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΠΟΛΥΜΙΛΗ

Επιβλέπων: ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΛΙΤΣΑΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Δεκέμβριος 2019

Σελίδα Σκόπιμα Κενή

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Ημερομηνία: 10/12/2019

Ο Δηλών

Χαράλαμπος Πολυμίλης

Αφιερώνεται στην Μαριάννα....

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων καθηγητή Κο Σπυρίδων Λίτσα για την καθοδήγησή του και την υποστήριξη που μου παρείχε τους τελευταίους μήνες, όπως αντίστοιχα και το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας όπου σε συνεργασία με την ΑΔΙΣΠΟ, έδωσε την ευκαιρία να ακολουθήσω ένα ταξίδι μοναδικό στα βάθη του ακαδημαϊκού πλούτου.

Η εκπόνηση της συγκεκριμένης διατριβής, αποτελεί το επιστέγασμα των προσπαθειών εμπλουτισμού των γνώσεων μου και εξερεύνησης των διεθνών σχέσεων, ιδιαίτερα σήμερα σε μια διεθνή κοινωνία καλυμμένη απο την ομπρέλλα της παγκοσμιοποίησης, μέσω παρακολούθησης του προγράμματος του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις και την Ασφάλεια, μαθήματα του οποίου είχα την τύχη να παρακολουθήσω κατά την φοίτησή μου στην ΑΔΙΣΠΟ, δίπλα σε καταξιωμένους επιστήμονες και εξαιρετους καθηγητές.

Επιπρόσθετα, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου, στον Κοσμήτορα της Σχολής Κοινωνικών, Ανθρωπιστικών Επιστημών και Τεχνών, Καθηγητή κ. Ηλία Κουσκουβέλη για την συνεχή και ποιοτική επιμόρφωση των Αξκών των Ενόπλων Δυνάμεων. Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου, που με ανέχτηκε τις πολυάριθμες ώρες και μέρες που ασχολήθηκα με την αναζήτηση στοιχείων για τη συγγραφή του παρόντος πονήματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία καταβάλλεται μια προσπάθεια σκιαγράφησης των σχέσεων ανάμεσα σε δύο γειτονικές χώρες, την Ελλάδα και την Αλβανία. Στόχος δεν είναι να εντοπιστούν άγνωστες μεταβλητές ή να ορισθούν νέες, όσον αφορά τη σχέση των δυο χωρών σε πολιτικό επίπεδο. Τα δεδομένα για την συγκεκριμένη εργασία, είναι καθορισμένα όσον αφορά την ιστορία και το παρελθόν, όπου πάρα πολλοί διεθνολόγοι και ακαδημαϊκοί τα έχουν ήδη μελετήσει σε βάθος.

Ωστόσο πολλά μέτωπα παραμένουν ανοικτά για πολλά χρόνια, όχι γιατί είναι δισεπίλυτα ή δύσκολα να τα διαχειριστεί κάποιος. Κατά βάθος η εκτίμηση είναι, ότι δεν υπάρχει σύμπλευση και θέληση, και αναπόφευκτα τα όποια βήματα και οι πρωτοβουλίες του παρελθόντος, κρατούν εγκλωβισμένους τους λαούς και τις εκάστοτε πολιτικές ηγεσίες στο να ζούν μεν κοντά γεωγραφικά, αλλά στις σχέσεις τους, να κυριαρχούν ανταγωνιστικά συναισθήματα φτωχά σε εμπιστοσύνη και πλούσια σε δυσπιστία.

Σε διάφορες χρονικά φάσεις, για κάθε προσπάθεια ή πρωτοβουλία προσέγγισης των δυο χωρών, κάτι συμβαίνει που ανατρέπεται την κατάσταση και σβήνει κάθε ελπίδα. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται για την περίοδο μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και όσα έχουν συμβεί απο το τέλος του Ψυχρού Πολέμου μέχρι σήμερα.

Όμως βασικότερη σκέψη και προβληματισμός με όλα αυτά σαν δεδομένα, είναι η αναζήτηση της προοπτικής. Τίποτα προς το παρόν δεν φαίνεται να διαφοροποιεί την κατάσταση για τα επόμενα χρόνια. Μόνη ελπίδα και ενθαρρυντικό στοιχείο, είναι οι νέες γενιές των δυο χωρών. Έχουν πλέον υποστεί μια όσμωση και έχουν αφομοιωθεί μεταξύ τους. Ζούνε και δρύνε μαζί, μοιράζονται υλικά και άυλα στοιχεία, συνεργάζονται, ανταγωνίζονται και γενικότερα χτίζουν προοπτική. Ίσως η κοινωνική διάσταση των διμερών σχέσεων μπορεί να δώσει τον ρυθμό.

Λέξεις Κλειδιά: *Ελληνοαλβανικές σχέσεις, Εθνική Ελληνική Μειονότητα, Ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας, Ευρωπαϊκή Ένωση, Βαλκάνια, Τουρκία*

και Αλβανία, Ελληνική Εξωτερική πολιτική, Αλβανοί Μετανάστες, Πολιτική της Αλβανίας στα Βαλκάνια, Αλβανική οινότητα στην Ελλάδα.

ABSTRACT

This thesis attempts to outline the relations between two neighboring countries, Greece and Albania. The aim is not to identify unknown variables or to designate new ones as regards the relationship of the two countries at political level. The data for this work is set in terms of history and the past, where many international and academic scholars have already studied them in depth.

However, many fronts remain open for many years, not because they are difficult or difficult to manage. The in-depth assessment is that there is no cooperation and will, inevitably any steps and initiatives of the past keep the peoples and political leaders trapped in living geographically close, but in their relations, dominating competing emotions and feelings. and distrust.

At different times, for any effort or initiative of rapprochement between the two countries, something happens that reverses the situation and erases all hope. Particular reference is made to the period after the end of the Cold War and what has happened since the end of the Cold War to date.

But the most basic thought and reflection with all this data, it is the search for perspective. Nothing at present seems to change the situation for years to come. The only hope and encouragement are the new generations of the two countries, where they are more assimilated, living and working together, sharing material and intangible elements, collaborating, competing and generally building perspective. Perhaps the social dimension of bilateral relations can set the pace.

Keywords: *Globalization, Industrial Revolution, Computer Age, Colonialism, Long 19th Century, 20th Century, International Trade, British Empire, USA.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	6
ABSTRACT.....	8
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	12
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	14
1 ^ο Κεφάλαιο - Ιστορική Ανάλυση των Ελληνο-Αλβανικών Σχέσεων	16
1.1 Ιστορική Αναδρομή στις Ελληνο-Αλβανικές Σχέσεις	16
1.2 Οι Σχέσεις Ελλάδος – Αλβανίας από το 1940 και Έπειτα	18
1.3 Συμπεράσματα και Προοπτικές για την Διαμόρφωση των Ελληνο-Αλβανικών Σχέσεων έως το 1990	23
2 ^ο Κεφάλαιο – Η Πολιτική της Ελλάδος προς την Αλβανία από το 1990 Έως Σήμερα. 28	
2.1 Ο Ρόλος της Ελλάδας στα Βαλκάνια	28
2.2 Οι Σχέσεις Ελλάδος Αλβανίας Μετά τη Κατάρρευση του Κομμουνιστικού Κράτους το 1990 – Η Ελλάδα ως Χώρα Υποδοχής Μεταναστών.....	29
2.3 Οι Εξωτερικές Σχέσεις Ελλάδος προς την Αλβανία από το 1990 έως Σήμερα	32
3 ^ο Κεφάλαιο - Η Στρατηγική Σημασία των Ελληνοαλβανικών σχέσεων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη	37
3.1 Οι Σχέσεις της Αλβανίας με τις Γειτονικές Χώρες στα Βαλκάνια	37
3.2 Εξωτερική Πολιτική της Αλβανίας για το Ζήτημα των Τσάμηδων	40
3.3 Εξωτερική Πολιτική της Αλβανίας για το Θέμα της ΑΟΖ και το Ζήτημα της Διευθέτησης της Συνοριακής Γραμμής.....	42
4 ^ο Κεφάλαιο - Η Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία.....	47
4.1 Γενικά στοιχεία.....	47
4.2 Παράγοντες που Επηρέασαν την Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία.....	51
4.2.1 Εκπαίδευση.....	51
4.2.2 Θρησκεία.....	53
5 ^ο Κεφάλαιο - Η νέα πολιτική πραγματικότητα στις διμερείς σχέσεις	56
5.1 Οι Ελληνο-Αλβανικές Σχέσεις Σήμερα.....	56
5.2 Ο Ρόλος των Τρίτων στη Περιοχή.....	59
5.3 Ο Ρόλος της Μειονότητας.....	61
5.4 Αλβανία και Ευρωπαϊκή Προοπτική.....	63
6 ^ο Κεφάλαιο - Η Σύγχρονη Ιστορία.....	66

7 ^ο Κεφάλαιο - Επίλογος	74
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	78
Αγγλική Βιβλιογραφία.....	79

Σελίδα σκόπιμα κενή

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι σχέσεις Ελλάδας Αλβανίας κατά το πέρασμα των χρόνων, διήλθαν απο διάφορες φάσεις. Υπήρξαν πολλές μορφές αλληλεπιδράσεων μεταξύ των δυο χωρών. Σε όλη τη πορεία των δύο κρατών, κυρίαρχα στοιχεία που επικρατούσαν ήταν οι εντάσεις, οι τριβές και οι αντιπαραθέσεις ενώ λιγότερο συχνά επικράτησαν στοιχεία επικοινωνίας με διάθεση συνεργασίας και με όραμα εκατέρωθεν, μιας γειτονίας κοινής προοπτικής.

Η γεωγραφική διάταξη των συνόρων αφενός, και οι ιστορικές συγκυρίες αφετέρου, έπαιξαν σημαντικό ρόλο για την επιβαλλόμενη συνύπαρξη των δυο χωρών ρυθμίζοντας καθοριστικά τις σχέσεις σε επίπεδο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό, με κυρίαρχη όμως διάσταση την καχυποψία και την εκπλήρωση μεθοδεύσεων και στόχων με βάση μόνο το εθνικό συμφέρον (Krisafi, 2014).

Τις τελευταίες δεκαετίες θέματα ζωτικής σημασίας επηρεάζουν σε πολλαπλά επίπεδα τις διμερείς σχέσεις των δυο χωρών. Η ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας με την φαινομενική αλλά και ουσιαστική στήριξη της Ελλάδας, η παρουσία της Ελληνικής μειονότητας στα Αλβανικά εδάφη, το βορειοηπειρωτικό ζήτημα, τις δήθεν καλές σχέσεις Αλβανίας - Τουρκίας καθώς και οι σχέσεις με τα υπόλοιπα κράτη της Βαλκανικής χερσονήσου, καθορίζουν σημαντικά το πλαίσιο των σχέσεων μας με την γειτονική χώρα.

Απο τα πιο σημαντικά ζήτσημα ιστορικά, που άφησε αποτύπωμα και επηρέασε τις σχέσεις ανάμεσα στις δυο χώρες, εστιάζεται στην απο κοινού διεκδίκηση της Ηπείρου. Μέσα απο τα χρόνια που ακολούθησαν, αυτή η ταύτιση της εθνικότητας με τη θρησκεία μετέτρεψε τους Αλβανούς που ανήκαν στο ορθόδοξο δόγμα να θεωρηθούν ως Ελληνες, ενώ όσοι ταυτίστηκαν με το μουσουλμανικό στοιχείο εντάχθηκαν στη πλευρά των Οθωμανών (Maroukis, Gemi, 2010).

Πολλοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί με το εν λόγω αντικείμενο και οι απόψεις δίστανται ή καλύτερα ποικίλουν σε θέματα κυρίως του πολιτικού πεδίου έρευνας. Αν και κατά καιρούς προκύπτουν καταστάσεις που δυσχεραίνουν το επίπεδο συνεργασίας και γειτονίας ανάμεσα στις δυο χώρες, όπως η πρόσφατη δολοφονία Έλληνα ομογενή το 2018, παρόλα αυτά οι απλοί πολίτες συνδέονται πλέον με δεσμούς που ανήκουν στην κοινωνική διάσταση και την έμφυτη ανθρώπινη φύση. Καθώς στην Ελλάδα τα τελευταία 4 με 5 χρόνια συρρέουν χιλιάδες μετανάστες από όλες τις χώρες της Ανατολής αλλά και της Αφρικανικής Ηπείρου, όσοι προέρχονται από την Αλβανία, θεωρούνται πλέον οι πιο επιθυμητοί και περισσότερο οικείοι για τον απλό άνθρωπο, για τον απλό Έλληνα πολίτη (Krisafi, 2014).

Είναι πρόκληση λοιπόν να διερευνηθεί το επίπεδο των Ελληνοαλβανικών σχέσεων με μια αισιόδοξη ερμηνεία, βασιζόμενη στις νέες γενιές των δυο χωρών που ξεπερνούν τη πολιτική διάσταση και δρουν με βάση τη καθημερινή τριβή, την κοινωνία και τις ανθρώπινες σχέσεις (Maroukis, Gemi, 2010).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Βαλκανική Χερσόνησος ιστορικά, μπορεί να χαρακτηριστεί ως περιοχή των αντιθέσεων, των συνεργασιών, των εθνικών κινημάτων και των πολλών μειονοτήτων. Οι λαοί που κατοικούν σε αυτά τα εδάφη, παρομοιάζουν με τα κλαδιά που ανήκουν στο ίδιο δέντρο, αλλά από διαφορετικό κορμό. Μετά το τέλος του Β΄ παγκοσμίου πολέμου τα περισσότερα κράτη της περιοχής αποτέλεσαν προκεχωρημένο θύλακα του Ανατολικού στρατοπέδου το οποίο προσπαθούσε να βρεί τρόπο να διεισδύσει προς τον Δυτικό κόσμο. Παράλληλα λόγω της γεωγραφικής διάταξης, η περιοχή αυτή αποτέλεσε πεδίο πολιτικών αντιπαραθέσεων μεταξύ Ανατολής και Δύσης (Μαλκίδης, 2007).

Οι σχέσεις Ελλάδας Αλβανίας επηρεάστηκαν από το ανωτέρω πλαίσιο το οποίο κατά κύριο λόγο δημιουργούσε ιδιαίτερες συνθήκες με γκρίζες αποχρώσεις στη σχέση των δυο χωρών. Ταυτόχρονα γεννούσε και αρκετά προβλήματα που προέρχονταν από τις όποιες παρεμβάσεις των μεγαλύτερων δυνάμεων προς εκπλήρωση συγκεκριμένων συμφερόντων και επιδιώξεων.

Στη παρούσα έρευνα μετά από όσα προαναφέρθηκαν, γίνεται ακόμα μια προσπάθεια να επισημανθούν οι σημαντικότεροι παράγοντες που συνδράμουν στην οικοδόμηση των σχέσεων. Σε αυτήν λοιπόν την προσπάθεια ανάλυσης των Ελληνοαλβανικών σχέσεων, ξεκινάμε στο πρώτο κεφάλαιο με μια μικρή ιστορική αναδρομή που θα επιτρέψει την απεικόνιση του παρόντος μέσα από τη σκιαγράφηση των γεγονότων που έχουν διαδραματιστεί στο πρόσφατο παρελθόν.

Στο δεύτερο και στο τρίτο κεφάλαιο θεωρήθηκε σημαντικό να αναφερθεί η θέση και η υπόσταση του κάθε κράτους στην Βαλκανική χερσόνησο προκειμένου να αντιληφθούμε πως μέσω της ήπιας ισχύς τους επιβάλλονται στο διεθές σύστημα και καταφέρνουν να επιβιώσουν και πως αυτή λειτουργεί μεταξύ και των υπολοίπων κρατών. Στα επόμενα τρία κεφάλαια αναλύεται το

παρόν και το μέλλον των διμερών σχέσεων. Μέσα απο τη δεδομένη κατάσταση της σύγχρονης πραγματικότητας αναλύονται στο τέταρτο κεφάλαιο βασικές λεπτομέρειες, σχετικά με τους δεσμούς που συνδέουν τους δυο λαούς διαχρονικά. Απο την μειονότητα των Ελλήνων στην Αλβανική επικράτεια, την μετανάστευση χιλιάδων πολιτών της Αλβανίας στην Ελληνική επικράτεια που επηρέασε σημαντικά την ουσία στις σχέσεις των δύο λαών, τον απλό πολίτη, την καθημερινή δραστηριότητα απλών ανθρώπων. Στη συνέχεια στο 5^ο κεφάλαιο γίνεται απλή παράθεση της υφιστάμενης κατάστασης για τη χρονιά που διανύουμε και τις τρέχουσες εξελίξεις, με την ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας καθώς και την επίδραση που έχει στην Ελλάδα αυτή η εξέλιξη και επιπλέον όλες τις τρέχουσες εξελίξεις που επιδρούν στις διμερείς σχέσεις.

Τέλος το πιο σημαντικό μέρος της παρούσας εργασίας θα αναπτυχθεί στο τελευταίο κεφάλαιο υπο την έννοια της προοπτικής των σχέσεων των δυο χωρών και πώς αυτή φαίνεται να διαμορφώνεται στα επόμενα χρόνια με βάση τα σημάδια των καιρών και τις ερμηνείες όσων συμβαίνουν στις δυο χώρες. Μέσα από αυτή την ανάλυση δεν επιδιώκεται η ανακάλυψη μιας νέας πραγματικότητας στη γειτονιά των Βαλκανίων, καθώς αυτό είναι διατριβή επιπέδου διδακτορικής έρευνας και απαιτεί βαθύτερη ανάγνωση των όσων διαδραματίζονται στο εγγύς και στο διεθνές περιβάλλον για τις δυο χώρες. Σκοπός είναι μέσα απο την όσο πιο απλή διερεύνηση των ιστορικών στοιχείων και την λογική ερμηνεία των εξελίξεων σε ενεστώτα χρόνο στη περιοχή των Βαλκανίων, να διαφανεί η πιθανή πορεία στη δόμηση και στην εξέλιξη των σχέσεων μελλοντικά όπως αυτή σκιαγραφείται σήμερα.

1^ο Κεφάλαιο - Ιστορική Ανάλυση των Ελληνο-Αλβανικών Σχέσεων

1.1 Ιστορική Αναδρομή στις Ελληνο-Αλβανικές Σχέσεις

Επιτελώντας μια ιστορική αναδρομή στις σχέσεις Ελλάδος και Αλβανίας, από τη χρονική περίοδο του 1912 όπου πραγματοποιείται η ανεξαρτησία της χώρας έως το 1990, θα λέγαμε πως οι σχέσεις Ελλάδας-Αλβανίας μπορούν να θεωρηθούν ως πολύπλοκες, αλλά ταυτόχρονα με τις μεγαλύτερες δυνατότητες επιτυχίας στην περιοχή, σε σύγκριση με τις σχέσεις που έχει δημιουργήσει η Ελλάδα με τους άλλους γείτονες στα Βαλκάνια (Mallias, 2008).

Αυτές οι σχέσεις έχουν διέλθει από μια συνεχιζόμενη εξέλιξη των συζητήσεων και μερικές φορές από δυσχερείς καταστάσεις που έχουν αιτίες και επιπτώσεις στην ιστορία των δύο εθνών. Αυτό μπορεί να παρατηρηθεί από κάποιες θεμελιώδεις ιστορικές στιγμές όπως η δημιουργία του νεοελληνικού και του αλβανικού κράτους, οι οποίες έχουν συνεχή επιρροή στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται οι σημερινές σχέσεις.

Μπορεί να θεωρηθεί ως μια αλληλεξαρτώμενη, ζωτική και ζωντανή σχέση που στηρίζεται σε μια πολυπλοκότητα προκλήσεων, έτοιμη να δημιουργήσει νέες προκλήσεις. Η Ελλάδα και η Αλβανία μοιράζονται μια παρόμοια ιστορία σε πολλές πτυχές της λειτουργίας τους, αλλά συγχρόνως υπάρχουν ενωμένες και διακριτές πτυχές μεταξύ των δύο χωρών, όπου η ιστορία κάποιες φορές διαχωρίζει τα έθνη αυτά και δεν τα ενώνει (Krisafi, 2014).

Μετά την ίδρυση του αλβανικού κράτους το 1912, το πρώτο ζήτημα από τις εδαφικές αξιώσεις που υποδεικνύει τις διμερείς σχέσεις, ήταν η μεταχείριση της ελληνικής μειονότητας που παρέμενε στα σύνορα του νέου αλβανικού κράτους. Η Ελλάδα ισχυρίζεται ότι η Αλβανία ακολούθησε μια πολιτική εκπατρισμού για την ελληνική μειονότητα στην Αλβανία, μια παραδοσιακή

μειονότητα η οποία χρονολογείται σε πρώιμο συμβιβασμό, αλλά αναγνωρίστηκε επισήμως από το αλβανικό κράτος, ως μειοψηφία το 1922 λόγω μιας από τις προϋποθέσεις για την ένταξη της Αλβανίας στη Λίστα των Εθνών στις 17 Δεκεμβρίου 1920, μετά την κήρυξη της Ελλάδας ότι αυτή η μειονότητα βρίσκεται υπό την απειλή της αφομοίωσης ή της συγχώνευσης με τον τοπικό πληθυσμό (Μέτα, 2002).

Ένα άλλο μέτρο που ελήφθη από την Αλβανία τη περίοδο εκείνη, ήταν η διακήρυξη της Αυτοκέφαλης της Αλβανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας το 1929, η οποία θα εμπόδιζε την επιρροή της ελληνικής εκκλησίας στην αλβανική εκκλησία καθώς και τον έλεγχο όλων των εκκλησιών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων της ελληνικής μειονότητας υπό την αλβανική Ορθόδοξη Εκκλησία, βασισμένη στη γνωστή αρχή της Ορθοδοξίας: "*ελεύθερη εκκλησία σε μια ελεύθερη κατάσταση*" (Μέτα, 2002). Η διακήρυξη της Αυτοκέφαλης της Αλβανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας στο Μπεράτ, η δημιουργία της ιεράς συνόδου και η δημιουργία του καθεστώτος, αν και διεξήχθησαν σύμφωνα με τις γνωστές πρακτικές ορθοδοξίας, αναγνωρίστηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο μετά από επτά χρόνια παρεμπόδισης στους παράγοντες, όπου το βασικό επιχείρημα ήταν η έλλειψη εκκλησιαστικών κληρικών (Μέτα, 2002).

Για το ελληνικό κράτος, οι δυσκολίες που *συναντήθηκαν* στην εκπαίδευση, αποτελούν μια άλλη πρόκληση που αντιμετωπίζει η ελληνική εθνοτική μειονότητα στην Αλβανία τη περίοδο εκείνη. Οι συγκρούσεις των δύο χωρών επεκτάθηκαν και έφτασαν στο αποκορύφωμά τους κατά τη διάρκεια του 1914-1920, ως αποτέλεσμα των γεγονότων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά η κατάσταση υποσκάπτεται από την υπογραφή του πρωτοκόλλου Kapshtica της 28ης Μαΐου 1920, όπου η Αλβανία δεν δεσμεύτηκε να επηρεάσουν τα σχολεία και τις εκκλησίες στις μειονοτικές περιοχές, καθώς και την προ-ελληνική κοινότητα στην Αλβανία, μέχρι να καταλήξουν σε μόνιμη συμφωνία.

Η Ελλάδα δεσμεύτηκε να μην διεξάγει στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Αλβανία, σε μια εποχή που οι γαλλικές δυνάμεις αναχώρησαν από την Κόρτσα

(Meta, 2002). Οι συγκρούσεις με στόχο την ενίσχυση της ελληνικής επιρροής στη νότια Αλβανία, συνεχίστηκαν περαιτέρω, όταν η Ελλάδα έθιξε το ζήτημα των δικαιωμάτων των μειονοτήτων στην Κοινωνία των Εθνών, συμμετέχοντας σε διεθνή επιτροπή για την αναθεώρηση των ελληνικών απαιτήσεων και στο τέλος της επανεξέτασης θα υποβληθεί.

Η Έκθεση του Συνδέσμου των Ηνωμένων Εθνών του 1922, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Ελληνικό συναίσθημα του ορθόδοξου πληθυσμού στη νότια Αλβανία, δεν πρέπει να θεωρείται ελληνικός εθνικισμός και φυσικά αυτό προκάλεσε μια προσωρινή εξομάλυνση των διμερών σχέσεων (Meta, 2002). Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι κατά τη διάρκεια του 1922-1924, σημειώθηκε σημαντική μείωση των σχολείων της ελληνικής μειονότητας από 360 σε 100 και οι συνταγματικές τροποποιήσεις του 1933 απαγόρευσαν τα ελληνικά σχολεία από το νόμο (Τσιμπιρίμπι, 2004). Μετά τη διαμαρτυρία του ελληνικού κράτους όσον αφορά την απόφαση του 1933, η Αλβανία κλήθηκε από την Κοινωνία των Εθνών να επιτρέψει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης για την ελληνική μειονότητα στη μητρική τους γλώσσα, με βάση το επιχείρημα ότι η Αλβανία είναι κράτος μέλος (Mallias, 2008).

1.2 Οι Σχέσεις Ελλάδος – Αλβανίας από το 1940 και Έπειτα

Ένα από τα ζητήματα που σχετίζονται με τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο στο λεγόμενο αλβανικό μέτωπο για την Ελλάδα, έχει να κάνει με τον ελληνικό στρατό που κατέπεσε στην αλβανική επικράτεια στον αγώνα κατά της Ιταλίας. Ο σεβασμός για τους Έλληνες στρατιώτες που έχουν πέσει στην Αλβανία κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, υπόκειται στη διακυβερνητική συμφωνία που επετεύχθη μεταξύ των δύο Υπουργείων Άμυνας στις 9 Φεβρουαρίου 2009 σχετικά με την αναζήτηση, εκταφή, ταύτιση και ταφή του Έλληνα στρατού που έπεσε σε δράση στην Αλβανία τον ιταλοελληνικό πόλεμο του 1940-1941 και την κατασκευή νεκροταφείων στο έδαφος της Δημοκρατίας της Αλβανίας για την ταφή τους (Krisafi, 2014).

Η συμφωνία προβλέπει την ανέγερση σε δύο μνημειώδη νεκροταφεία στην Κελύρτη κοντά στο Πέμερ και στο Μπριαράτ κοντά στο Γκιροκάστρα, για τους Έλληνες στρατιωτικούς που έπεσαν σε δράση στην Αλβανία. Το αίτημα της ελληνικής κυβέρνησης να κατασκευάσει ένα νεκροταφείο για τους πεσόντες στρατιώτες στην Αλβανία, χρονολογείται από το 1973, αλλά τα Τίρανα εκείνα τα χρόνια αντιστέκονταν στην πίεση για την κατασκευή ενός νεκροταφείου στο έδαφος της Αλβανίας.

Μετά την αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων με την Αλβανία, οι ελληνικές αρχές, άρχισαν να ενδιαφέρονται συνεχώς για τα ερείπια των ελληνικών στρατιωτικών κτιρίων που κατέπεσαν στην Αλβανία κατά τον ιταλοελληνικό πόλεμο. Το αρχικό αίτημα ήταν μόνο να σκάψουν για τα ερείπια των ελλήνων στρατιωτών που πέθαναν στο αλβανικό έδαφος. Στις 28 Αυγούστου 1973, ο Έλληνας πρεσβευτής στα Τίρανα, κατά τη διάρκεια επίσημης συνάντησης στο Αλβανικό Υπουργείο Εξωτερικών, ζήτησε την ίδρυση νεκροταφείου στη μνήμη των Ελλήνων στρατιωτών που έπεσαν στην Αλβανία (Αρχείο MFA, 1973).

Το αίτημα αυτό επαναλήφθηκε και πάλι το 1975, ζητώντας να εγκατασταθεί το νεκροταφείο στην περιοχή που είχε τον μεγαλύτερο αριθμό στρατιωτικών που έπεσαν σε δράση. Το 1976, οι ελληνικές αρχές ζητούν από τις αρχές της Αλβανίας να δημιουργήσουν κάποια νεκροταφεία στη μνήμη των Ελλήνων πεσόντων και το 1977 για πρώτη φορά η Αθήνα παρουσίασε τον αριθμό των 12.000 στρατιωτών που είχαν πέσει στο αλβανικό έδαφος, οι ελληνικές αρχές να δημιουργήσουν νεκροταφεία με σεβασμό, σε μνήμη και τιμή των συγγενών τους στην Ελλάδα. (Αρχείο MFA, 1976).

Εν τω μεταξύ, οι αλβανικές αρχές επιβεβαίωσαν μέχρι τότε, 691 τάφους Ελλήνων στρατιωτών που πέθαναν στην αλβανική επικράτεια. Το αίτημα των Ελλήνων επαναλήφθηκε και πάλι το 1978 και το 1982. Η θέση των αλβανικών αρχών σχετικά με τέτοιες υποθέσεις βασίστηκε στο γεγονός ότι «η Αλβανία δεν

έχει καμία πρακτική να κατασκευάζει νεκροταφεία στην αλβανική επικράτεια για τους στρατιώτες ξένων στρατών» (Maroukis, Gemi, 2010).

Ωστόσο, οι αλβανικές αρχές ανέκαθεν εξέφρασαν την ετοιμότητα να βοηθήσουν τις ελληνικές αρχές να βρουν τα ανθρώπινα κατάλοιπα και να τα μεταφέρουν στην Ελλάδα. Το 1984, με ιδιαίτερη φροντίδα της ηγεσίας των Τιράνων, δημιουργήθηκε μια διυπουργική ομάδα εργασίας για να βρει, να ανακαλύψει και να παραδώσει στις ελληνικές αρχές τα ανθρώπινα ερείπια των ελληνικών στρατευμάτων που έπεσαν στην Αλβανία κατά τον ιταλοελληνικό πόλεμο του 1940 - 1941. Το έργο της ομάδας εργασίας ήταν να επαληθεύσει ειδικά τον ελληνικό προσπονημένο αριθμό των 12.000 πεσόντων στρατιωτών και να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την παράδοση των υπολειμμάτων που θα βρεθούν. Η Αλβανία προσέλαβε 7 ιδρύματα σε αυτό το πρόγραμμα, καθώς και τους δημάρχους του Përmet, Tepelena, Saranda, Gjirokastra, Vlora, Pogradec, Korca, Skrapar, Kolonjë και Berat (Αρχείο MFA, έτος 1983).

Τα πρώτα ελληνικά δεδομένα σχετικά με τους πεσόντες στρατιώτες, έφτασαν στα Τίρανα το 1989, αλλά ένα χρόνο αργότερα οι ελληνικές αρχές άλλαξαν τη θέση τους και επέστρεψαν στην ιδέα που είχαν προηγουμένως. Ακόμα οι Έλληνες θέλησαν να δημιουργήσουν ένα νεκροταφείο στην Αλβανία, σε μια περιοχή που θα ήταν η πιο βολική για τους Αλβανούς, αλλά οι αλβανικές αρχές απάντησαν για άλλη μια φορά ότι δεν είχαν ποτέ επιδιώξει την οικοδόμηση νεκροταφείων για ξένους στρατούς στην αλβανική επικράτεια.

Με τις πολιτικές αλλαγές που έγιναν στην Αλβανία μετά το 1990, η Αθήνα έφτασε σε ένα θετικό βήμα σε αυτό το θέμα και πήρε το προβάδισμα στα Τίρανα για το θέμα αυτό και συγκεκριμένα με τη συμφωνία που υπεγράφη μεταξύ των δύο χωρών, η οποία σηματοδότησε μια σημαντική στιγμή για τα Τίρανα, την επικύρωση από την Αθήνα της Συμφωνίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης καθώς και την καλή θέληση της Ελλάδας να ολοκληρώσει τις διαδικασίες επικύρωσης του Πρωτοκόλλου Προσχώρησης του NATO στην Αλβανία στις 17 Φεβρουαρίου 2009 (Maroukis, Gemi, 2010).

Ωστόσο, απαιτούνταν ορισμένα μέτρα για την εφαρμογή της συμφωνίας, αλλά δεν καθορίστηκαν λεπτομέρειες, πράγμα που οδήγησε σε δυσκολίες για τις αλβανικές αρχές να αρχίσουν την εφαρμογή, όπως (Krisafi, 2014):

- ✓ Τον ακριβή αριθμό των Ελλήνων πεσόντων στρατιωτών στην αλβανική επικράτεια. (Οι ελληνικές αρχές υπολόγισαν τον αριθμό των πεσόντων στρατευμάτων, αρχικά σε 12.000 και 10.000 και αργότερα σε 7.000, αλλά οι αριθμοί των πηγών και των εγγράφων της αλβανικής αρχειοθέτησης δείχνουν μάλλον μικρότερο αριθμό, συνολικά 2250 τάφοι πεσόντων στρατιωτών.
- ✓ Η συμφωνία δεν διευκρίνισε τις περιοχές στις οποίες έπρεπε να πραγματοποιηθούν εκταφές στην Αλβανία και δεν υπήρχε κατάλογος σημείων συνοδευόμενων από στοιχεία που να αποδεικνύουν την ασφάλεια και την αυθεντικότητα των πεσόντων στρατευμάτων. Στη διμερή επιτροπή, οι Έλληνες ζήτησαν 129 σημεία, όπου οι θανόντες πιστεύεται ότι είναι θαμμένοι στην αλβανική επικράτεια και κυρίως στην περιοχή Βλόρα, Σαράντα, Δελβίνα, Γκιροκάστρα, Τεπελένα, Πέρμετ, Σκράπαρ, Ερσέκα, Κόρκα, Bilisht, Gramsh και Pogradec.
- ✓ Η συμφωνία δεν καθόριζε σαφώς τα κριτήρια βάσει των οποίων θα διεξάγεται ο προσδιορισμός των πεσόντων. Η συμφωνία όμως προέβλεπε την ίδρυση Μικτής Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων και από τις δύο πλευρές, η οποία θα ακολουθούσε ολόκληρη τη διαδικασία για τον εντοπισμό, την αναζήτηση, την εκταφή, τον εντοπισμό και την ταφή των ελληνικών στρατιωτών που πέθαναν σε πόλεμο σε αλβανικό έδαφος κατά τον ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940 -1941.

Κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων της μεικτής επιτροπής εμπειρογνωμόνων, τα μέρη είχαν ορισμένες διαφορές ως προς ορισμένες πτυχές της διαδικασίας. Οι αλβανικές προθέσεις ήταν να το χειριστούν αυστηρά και επαγγελματικά, να είναι διαφανείς και σαφείς στην υλοποίηση αυτής της διαδικασίας, προκειμένου να διορθωθούν τα κενά που δημιουργήθηκαν από τη συμφωνία, καθώς και να ληφθούν υπόψη οι ιστορικές ευαισθησίες σε

ορισμένες περιοχές. Οι ελληνικές αρχές ζήτησαν την έναρξη της διαδικασίας, η οποία ήταν σύμφωνη με την εφαρμογή της διμερούς συμφωνίας. Ως αποτέλεσμα της συμφωνηθείσας δέσμης μέτρων για την επίλυση διμερών θεμάτων, και οι δύο πλευρές συμφώνησαν να ξεκινήσουν τη διαδικασία στις 22 Ιανουαρίου 2018 και η διαδικασία προχώρησε ομαλά μέσω αυστηρότερων διαδικασιών που συμφωνήθηκε εκατέρωθεν (Maroukis, Gemi, 2010).

Στις 23 Απριλίου 1986 ο Έλληνας πρωθυπουργός δήλωσε μπροστά στο ελληνικό κοινοβούλιο: «Η κατάργηση της ανώμαλης κατάστασης του πολέμου με την Αλβανία, τελικά αποφασίστηκε από την κυβέρνηση». Στις 28 Αυγούστου 1987, ο Γενικός Γραμματέας Τύπου της Ελληνικής Κυβέρνησης, ανακοίνωσε την ανακοίνωση της συνάντησης του Υπουργικού Συμβουλίου εκείνη την ημέρα, δηλώνοντας: "Η κυβέρνηση δηλώνει ότι παύει να υφίσταται ο χαρακτηρισμός της Αλβανίας ως εχθρικού κράτους "(Krisafi, 2014). Οι αλβανικές αρχές ζήτησαν επισήμως έγκυρο έγγραφο το οποίο επικύρωσε τη νόμιμη κατάργηση του βασιλικού διατάγματος της 10ης Νοεμβρίου 1940. Το βασιλικό διάταγμα θα μπορούσε να καταργηθεί επισήμως από τις ελληνικές αρχές με άλλο διάταγμα υπογεγραμμένο από τον Πρόεδρο ως αρχηγό κράτους, Υπουργών Εξωτερικών και Υπουργού Οικονομικών να παράγουν τα νομικά αποτελέσματα που απαιτούνται από την αλβανική πλευρά, όπως η επιστροφή των περιουσιακών στοιχείων και πρέπει να δημοσιευθούν στην Επίσημη Εφημερίδα της Ελλάδος, αλλά αυτό δεν συνέβη.

Στις 21 Μαρτίου 1996 υπεγράφη μεταξύ των δύο χωρών η Συνθήκη φιλίας, συνεργασίας, καλής γειτονίας και ασφάλειας, η οποία φυσικά δεν μπορούσε να υπογραφεί σε περίπτωση πολέμου μεταξύ δύο κρατών. Ωστόσο, τρία χρόνια αργότερα, η Αλβανική Πρεσβεία στην Αθήνα ζήτησε από το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών το νομικό καθεστώς του Πολεμικού Νόμου του 1940.

Το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών απάντησε στην Αλβανική Πρεσβεία με το λεκτικό σημείωμα Φ. 237/269 της 28ης Ιουνίου 1999 και ανακοίνωσε

επισημώς ότι: «Το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελληνικής Δημοκρατίας παρουσιάζει τα συγχαρητήριά του στην Πρεσβεία της Δημοκρατίας της Αλβανίας, και με αναφορά στην Πρεσβεία, η υπ' αριθ. 131 Prot, με ημερομηνία 18 Ιουνίου 1999, έχει την τιμή να ενημερώσει την αξιότιμη Πρεσβεία ότι οι ελληνικοί νόμοι αριθ. 2636/1940 και 4506/1966 εξακολουθούν να ισχύουν». (Αρχείο της ΜΧΣ, έτος 1999).

Οι ελληνικές αρχές, μετά το ενδιαφέρον που εξέφρασαν οι αλβανικές αρχές για το εν λόγω διπλωματικό σημείωμα, δήλωσαν ότι η σημείωση F. 237/269 της 28ης Ιουνίου 1999 έτυχε εσφαλμένης αποστολής, αλλά στη συνέχεια οι ελληνικές αρχές δεν ενήργησαν σύμφωνα με τη διπλωματική πρακτική και δεν απέστειλαν στα Τίρανα δεύτερη σημείωση για να διευκρινίσει την πρώτη. Η ύπαρξη του νόμου του πολέμου προβλέπει την υψηλότερη κατάσταση σύγκρουσης μεταξύ δύο χωρών και την έλλειψη αναγνώρισης των συνόρων τους, ενώ η ύπαρξη της συνθήκης φιλίας σηματοδοτεί το υψηλότερο επίπεδο φιλίας και συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών. Αυτό το διπλό καθεστώς έρχεται σε αντίθεση με τις κανονικές αρχές λειτουργίας, επειδή η μέγιστη εχθρότητα και η φιλία δεν μπορούν να υπάρχουν και να λειτουργούν ταυτόχρονα.

1.3 Συμπεράσματα και Προοπτικές για την Διαμόρφωση των Ελληνο-Αλβανικών Σχέσεων έως το 1990

Μπορούμε να πούμε ότι οι σχέσεις της Ελλάδας με τους άμεσους γείτονές της Τουρκίας, Βουλγαρίας και ΠΓΔΜ είναι διαφορετικές από τις σχέσεις της με την Αλβανία, καθώς η μακρινή και πρόσφατη ιστορία συναντά περισσότερο την Αλβανία και τους Αλβανούς, παρά τους άλλους άμεσους γείτονες, χωρίς να ξεχνά ότι η Τουρκία έχει παρουσιάσει σταθερά μια πραγματική πρόκληση για την εθνική ασφάλεια της Ελλάδας, ενώ οι σχέσεις με τη Βουλγαρία σχετίζονται με την αιματηρή ιστορία της Δυτικής Θράκης, οι σχέσεις με την ΠΓΔΜ (σύμφωνα με την Ελλάδα) στο θέμα του ονόματος, πραγματική απειλή για τις εδαφικές της διεκδικήσεις (Mallias, 2008).

Από αυτή την οπτική, είναι σαφές ότι οι σχέσεις με την Αλβανία και τους Αλβανούς, δεν είναι προϊόν της ιστορικής αλήθειας και δεν παρουσιάζουν τη λαϊκή βούληση των δύο χωρών που έχουν μια συγκεκριμένη σύνδεση στα Βαλκάνια. Η κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος στην Αλβανία προκάλεσε σημαντικές πολιτικές αλλαγές και επηρέασε έντονα τις διμερείς σχέσεις σαφώς υπέρ της Ελλάδας. Την περίοδο αυτή η Αθήνα ανέλαβε την επόμενη διπλωματική εισβολή, για να επιτευχθεί ένα σύνολο πλεονεκτημάτων.

Η *κατάρρευση* του κομμουνιστικού συστήματος στην Αλβανία, συνοδεύτηκε από μεγάλες κοινωνικές, οικονομικές πληγές, ένα σοκ για ολόκληρη την κοινωνία και έναν μεγάλο πειρασμό για τη λειτουργία της δημοκρατικής κοινωνίας. Το *άνοιγμα* των συνόρων έφερε την πρώτη μαζική αναχώρηση των Αλβανών προς τη Δύση, και ως αποτέλεσμα της γεωγραφικής εγγύτητας, χιλιάδες Αλβανοί εισήλθαν στην Ελλάδα και μέσα σε λίγα χρόνια έφτασαν στον μεγαλύτερο αριθμό αλλοδαπών στην Ελλάδα (Telegraph, 2015).

Οι περισσότεροι αλβανοί μετανάστες στην Ελλάδα ήταν παράνομοι και συνηθισμένοι να υπόκεινται σε ελέγχους από τις ελληνικές αρχές ασφαλείας. Αυτός ο νέος παράγοντας διαμόρφωσε έντονα τις διμερείς σχέσεις και η Ελλάδα χρησιμοποίησε αυτή τη δυναμική για να πραγματοποιήσει την επόμενη διπλωματική εισβολή για την υλοποίηση ορισμένων εθνικών στόχων. Η αλβανική μετανάστευση στην Ελλάδα έχει οικονομική διάσταση, παρόλο που συχνά θεωρήθηκε ως πολιτική, καθιστώντας τα στοιχεία αυτά ως ευάλωτα και χρησιμοποιώντας τα ως μέσο πίεσης από την Αθήνα για την επίτευξη πολιτικών στόχων. Η χρησιμοποίηση της οικονομικής μετανάστευσης ως μέσου πολιτικής πίεσης, μείωσε σημαντικά το περιθώριο ελιγμών για τα Τίρανα. Η Αλβανία αντιμετώπιζε σοβαρές οικονομικές δυσκολίες μετά την κατάρρευση του κομμουνισμού και ήταν πολύ δύσκολο να λειτουργήσει ελεύθερα στη λειτουργία και την εφαρμογή της εθνικής εξωτερικής πολιτικής με την Ελλάδα, παράγοντας επιπλέον κόστος για τη μετανάστευση, που ήταν η κύρια πηγή εισοδήματος για τη χώρα.

Η επίσκεψη του Έλληνα υπουργού Εξωτερικών στην Αλβανία το 1993, βοήθησε να βρεθεί η αμοιβαία κατανόηση και η δέσμευση των αλβανικών αρχών να καταπολεμήσουν την εγκληματικότητα και να αποτρέψουν την είσοδο της λαθρομετανάστευσης στην Ελλάδα, να εγγυηθούν το απαραβίαστο της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία και η Ελλάδα να νομιμοποιήσει Αλβανούς μετανάστες στην Ελλάδα μέσω της έκδοσης «πράσινων καρτών» (Bunse, 2004).

Στις 21 Μαρτίου 1996, στο πλαίσιο της επίσκεψης του Υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας στην Αλβανία, υπεγράφη η "Συνθήκη φιλίας, συνεργασίας, καλής γειτονίας και ασφάλειας μεταξύ της Δημοκρατίας της Αλβανίας και της Ελληνικής Δημοκρατίας". από τον Υπουργό Εξωτερικών της κάθε χώρας. (Αρχείο ΜΧΣ, έτος 1996). Το σχετικό έγγραφο αποτελεί την πρώτη νομική βάση για τη διμερή συνεργασία και παρουσιάζει ορισμένους μηχανισμούς που επιτρέπουν την επίλυση πολλών από τα ζητήματα που έχουν κληρονομηθεί από το παρελθόν, καθώς και τα σημερινά θέματα.

Επιπλέον, το έγγραφο αυτό υπογράμμισε εκ νέου ορισμένες από τις σημαντικότερες αξίες όπως ο Χάρτης του Ελσίνκι για το απαραβίαστο των συνόρων, ο σεβασμός της κυριαρχίας, τα ατομικά δικαιώματα, ο σεβασμός των μειονοτήτων και των μεταναστών, με έμφαση στο πνεύμα της ευρωπαϊκής προοπτικής και των δύο χωρών. Το έγγραφο αυτό θεωρήθηκε καινοτομία της στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών και των ιδρυμάτων μέσω κοινών επιτροπών για την αντιμετώπιση υφισταμένων και αναδυόμενων ζητημάτων.

Το άρθρο 15 της συνθήκης αυτής ορίζει τα εξής: Κάθε συμβαλλόμενο μέρος παρέχει τη δυνατότητα να εξαλείψει, εντός του νομικού του πλαισίου, εμπόδια που εμποδίζουν την αποκατάσταση περιουσιακών στοιχείων ενός μέρους στην επικράτεια του άλλου μέρους, που συνδέει την κατάργηση του νόμου του πολέμου και την κατάσχεση της διατήρησης της περιουσίας στην

Αλβανία και το δικαίωμα επιστροφής στους Έλληνες πολίτες των περιουσιών τους στην αλβανική επικράτεια.

Το έγγραφο αυτό επέφερε πολλές προσδοκίες στην Αλβανία, αλλά τα γεγονότα του 1997 και η οποία θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του χάσματος και την ανάπτυξη των διμερών σχέσεων με δίκαιο και εποικοδομητικό τρόπο και θα μπορούσε να συμβάλει στην επίτευξη των απαιτούμενων αποτελεσμάτων λόγω του γεγονότος ότι υπογράφηκε σε μια δύσκολη στιγμή για τα κόμματα, ειδικά για την Αλβανία που αντιμετώπιζε έναν αριθμό σημαντικών πολιτικών διαδικασιών από το 1996, και αυτό το έγγραφο δεν αντανάκλασε την τρέχουσα κατάσταση των πραγμάτων.

Το αίτημα των Τιράνων να επανεξετάσει αυτό το έγγραφο και να δημιουργήσει ένα νέο νομικό πλαίσιο, δείχνει την πολιτική κατάσταση στην Αλβανία. Ως εκ τούτου, η Αλβανία επιδιώκει να διαδραματίσει το ρόλο της στην περιοχή και τον ειδικό ρόλο που κερδίζουν οι Αλβανοί στην περιοχή. Για τα Τίρανα, μια δυναμική προσέγγιση στην περιοχή πρέπει να ξεκινήσει με την αύξηση του χώρου ευελιξίας που λείπει για πάνω από 20 χρόνια στις σχέσεις με την Ελλάδα και θα θεωρηθεί ως ένας τρόπος για την επίτευξη ισορροπίας και αμοιβαίου σεβασμού μέσω των δύο χωρών με την οικοδόμηση μιας δίκαιης σχέσης.

Η Αλβανία συμμετείχε στο πλαίσιο της ατζέντας της Θεσσαλονίκης ως ισχυρός ελληνικός μηχανισμός εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή, ωφελούμενος από 49.890.000,00 ευρώ από το Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων (Bunse, 2004).

Η ένταξη της Αλβανίας στο NATO ήταν ένα στοιχείο που άλλαξε τα Βαλκάνια και επιπλέον η Ελλάδα ενθάρρυνε την εφαρμογή της στρατηγικής ελέγχου που περιλαμβάνει την επιταχυνόμενη επιβράδυνση της διαδικασίας ολοκλήρωσης των χωρών της περιοχής και την εποπτική στρατηγική που

περιλαμβάνει την ενοποίηση και την εδραίωση διαδικασίες των χωρών της περιοχής σε όλες τις πτυχές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων της ασφάλειας.

Η διατήρηση των χωρών της περιοχής σε διαδικασίες ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αποτελεί μέρος της ελληνικής ισορροπημένης στρατηγικής η οποία επιτρέπει στην Ελλάδα να έχει ένα μέσο εσωτερικής πίεσης για τις χώρες αυτές με στόχο την επίτευξη των ελληνικών στρατηγικών στόχων μέσω της χρήσης ήπιας εξουσίας και την εξευρωπαϊσμό των διμερών ζητήματα, γεγονός που μειώνει το κόστος της διμερούς άμεσης δέσμευσης. Η Ελλάδα έχει ένα πλεονέκτημα από την ένταξη στις Ευρω-Ατλαντικές δομές και αυτό φαίνεται να προσφέρει το όφελος της άσκησης βαλκανικής πολιτικής, αλλά με τους Όρους Αναφοράς Ευρω-Ολοκλήρωσης.

2^ο Κεφάλαιο – Η Πολιτική της Ελλάδος προς την Αλβανία από το 1990 Έως Σήμερα

2.1 Ο Ρόλος της Ελλάδας στα Βαλκάνια

Η Ελλάδα, με το συγκριτικό πλεονέκτημα της συμμετοχής της στην ΕΕ και NATO και των δυνατοτήτων χρηματοδότησης που απορρέουν από αυτή, διαδραματίζει ένα ουσιαστικό ρόλο στη δημιουργία μόνιμων και σταθερών σχέσεων συνεργασίας και προόδου για τα Βαλκάνια και την ανατολική λεκάνη της Μεσογείου. Με τη θεώρηση αυτή όμως, το ελληνικό κράτος αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες κατά καιρούς και οδηγήθηκε στο να διαχειριστεί έννοιες δύσκολες, όπως εξέλιξη, αλλαγή, πρόοδος. Δύσκολες όχι ως προς την ερμηνεία, αλλά κυρίως ως προς την αποδοχή τους από άλλα κράτη στη Βαλκανική (Maroukis, Gemi, 2010).

Η αυτοτοποθέτηση της Ελλάδας στην κορφή των ρυθμιστών της ισορροπίας στη περιοχή, αρχικά επετεύχθη μέσω του αρχαιοελληνικού πολιτισμού και της επίδρασής του πάνω σε αυτούς που θεωρούνται αναπτυγμένοι, όπλο που αναπόφευκτα έφερε μαζί της στην φαρέτρα που λέγεται αρχαία ιστορική της κληρονομιά. Η αυτοτοποθέτηση αυτή αποτέλεσε και την πεμππουσία του περιεχομένου της ελληνικής εθνικής ταυτότητας. Είναι αλήθεια ότι για να ασχοληθεί κανείς με τους Έλληνες και την κουλτούρα τους δεν μπορεί να ξεκινήσει από την περίοδο όπου μια ομοιογενής Ευρώπη, που διήλθε από πολλά στάδια αυτοκρατορικών και χριστιανικών περιόδων, αποσυντίθεται σε εθνικές οντότητες (ΣΤΑΜΜΕΛΟΣ, 2005).

Τη δεκαετία του '90, μετά από μια μεγάλη περίοδο κοσμοϊστορικών γεγονότων, η Ελλάδα φαίνεται να προσπαθεί να βρει μια θέση σε ένα κόσμο σε πλήρη αναδόμηση. Το γεγονός ότι σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα επιτυγχάνει στόχους που είχε και επεδίωκε για πολλά χρόνια προηγουμένως, είναι αδιαμφισβήτητο. Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, μια νέα εποχή στις διεθνείς σχέσεις ξεκίνησε. Τα νέα γεωπολιτικά δεδομένα διαφοροποίησαν την

ισορροπία ισχύος και η δημιουργία των δυο πόλων καθόρισε τους κανόνες υπόστασης των κρατών σε παγκόσμια κλίμακα. Δεν ευνοήθηκαν όλοι με το ίδιο ποσοστό και δεν υπέστησαν αντίστοιχα όλοι τις ίδιες συνέπειες στα απόνερα της κατάρρευσης του κομμουνισμού. Το βέβαιο είναι ότι δομήθηκαν ισορροπίες σε νέα βάση με άλλα δεδομένα από αυτά που ίσχυαν μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική στη Βαλκανική χερσόνησο αποσκοπεί πλέον, στην εδραίωση της ελληνικής ισχύος έναντι των γειτονικών κρατών, μέσω του διαύλου επικοινωνίας των χωρών των Βαλκανίων με τη Δύση και την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων στη περιοχή, προς αποκόμιση αμοιβαίου οφέλους. Η ευρωπαϊκή ενταξιακή προοπτική χωρών της περιοχής και η αφουγκρασιά τους υπό την Νατοϊκή ομπρέλλα, μεθοδεύουν μακροπρόθεσμα την ασφάλεια στη περιοχή και την ασπίδα προστασίας έναντι των σύγχρονων απειλών.

2.2 Οι Σχέσεις Ελλάδος Αλβανίας Μετά τη Κατάρρευση του Κομμουνιστικού Κράτους το 1990 – Η Ελλάδα ως Χώρα Υποδοχής Μεταναστών

Μετά την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος το 1990, η Αλβανία υπήρξε *μάρτυρας* μεγάλης κλίμακας μετανάστευσης - ιδιαίτερα στη γειτονική Ελλάδα και την Ιταλία, αλλά και πέρα από το Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ. Μέχρι το 2010 εκτιμήθηκε ότι περισσότερα από 1,4 εκατομμύρια αλβανοί μετανάστες έζησαν στο εξωτερικό, αποτελώντας σχεδόν το 45% των κατοίκων της Αλβανίας, ήτοι 3,2 εκατομμυρίων ανθρώπων (World Bank 2011). Ωστόσο, αυτή η μετανάστευση δεν ήταν χωρίς ιστορικό προηγούμενο.

Οι Αλβανοί είχαν μεταναστεύσει σε βάθος για αιώνες, είτε για δουλειά είτε αναγκασμένοι να το κάνουν με πολέμους, τοπικές συγκρούσεις και διαμάχες. Πράγματι, η εργατική μετανάστευση διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο για τους Αλβανούς, όπως και για όλους τους λαούς της Μεσογείου (Ψιμμένος,

Γεωργούλας 2001). Η πρώτη μαζική μετανάστευση στη συλλογική μνήμη των Αλβανών πραγματοποιήθηκε στο δεύτερο μισό του 15ου αιώνα, μετά το θάνατο του εθνικού ήρωα της Αλβανίας Scanderbeg το 1467 και την αρχή της οθωμανικής κατάκτησης. Πέντε αιώνες υπό οθωμανική κυριαρχία συνοδεύονταν από περαιτέρω μετανάστευση. Πολλοί αλβανοί άνδρες έφυγαν για να ξεφύγουν από αιματηρές διαμαρτυρίες, τοπικούς άρχοντες ή οθωμανικές διώξεις. Άλλοι απλώς μετανάστευσαν για να ξεφύγουν από τη φτώχεια ή για να εργαστούν σε διάφορα επαγγέλματα, ιδίως επαγγέλματα τεχνικά όπως μαστόροι, οδοποιοί, ξυλουργοί, σιδηρουργοί και χρυσοχοΐδες (Tirta, 1999).

Άλλοι έμειναν για σπουδές σε βασικά κέντρα εκμάθησης όπως το Κάιρο και η Κωνσταντινούπολη, ενώ πολλοί επαγγελματίες άνδρες εγκαταστάθηκαν στις μεγαλύτερες πόλεις της αυτοκρατορίας για καριέρα στη διοίκηση, το στρατό ή σε επαγγέλματα όπως η ιατρική και ο νόμος. Ο τεράστιος χώρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας παρείχε άφθονες ευκαιρίες για τέτοιου είδους κινήσεις και οι προορισμοί περιελάμβαναν τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και την Αίγυπτο (Tirta, 1999). Την εποχή εκείνη, η σημερινή Τουρκία έγινε ένας σημαντικός προορισμός όπου παρατηρείται μια αλβανική παρουσία από τις αρχές του 15ου αιώνα (De Rapper, 2000).

Η Ελλάδα ήταν επίσης σημαντική, ειδικά για τις κοινότητες που ζουν κατά μήκος των συνόρων της με την Αλβανία. Τα μοτίβα των μετακινήσεων και των δραστηριοτήτων που ακολούθησαν ήταν μέρος της καθημερινής ζωής και συνέχισαν σε κάποιο βαθμό ακόμη και μετά τη δημιουργία του ελληνικού κράτους και οριοθέτησης των συνόρων (Vullnetari, King 2013).

Μεγάλο μέρος αυτής της οθωμανικής περιόδου, είναι γνωστό στην αλβανική ιστορία και τη συλλογική μνήμη, αναφερόμενο στην πράξη της απομάκρυνσης και της μετακίνησης σε μια ξένη γη, συνήθως για δουλειά (King and Vullnetari 2003). Στις αρχές του εικοστού αιώνα, οι Αλβανοί έγιναν (πολύ μικρό) μέρος των υπερατλαντικών μεταναστεύσεων από τη Νότια Ευρώπη.

Μερικοί ήταν πρόσφυγες που εγκατέλειψαν την αιματοχυσία που προήλθε από τους Βαλκανικούς Πολέμους και τους δύο παγκόσμιους πολέμους. Άλλοι επιδιώκουν να βελτιώσουν τη ζωή τους με μετανάστευση για εργασία στις ταχέως αναπτυσσόμενες βιομηχανικές πόλεις της Βόρειας Αμερικής και τις γεωργικές βιομηχανίες της Αυστραλίας. Ως αποτέλεσμα αυτών των ιστορικών μεταναστεύσεων, σχηματίστηκαν σημαντικές κοινότητες Αλβανών στην Ελλάδα, την Ιταλία, τη Ρουμανία, την Αίγυπτο, την Τουρκία και τις ΗΠΑ. Με την άνοδο των κομμουνιστών στην εξουσία στο τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, απαγορευόταν και τιμωρήθηκε αυθαίρετα η μετανάστευση από την Αλβανία, με αποτέλεσμα μόνο μια μικρή διαρροή ανθρώπων να καταφέρει να ξεφύγει κατά τη διάρκεια αυτών των ετών. Η μετακομμουνιστική μετανάστευση μεγάλης κλίμακας, επομένως, δεν ήταν απλώς η έκφραση της οικονομικής αναγκαιότητας αλλά και της επιθυμίας για ελευθερία και επανασύνδεση με τον γειτονικό κόσμο και πέραν αυτού.

Δεδομένης της γεωγραφικής και πολιτιστικής εγγύτητάς της, η Ελλάδα έγινε και πάλι ο πιο σημαντικός προορισμός μετακομμουνιστικών αλβανών μεταναστών. Κατά τη διάρκεια των περισσότερων περιόδων της δεκαετίας του '90, αυτές οι κινήσεις ήταν σε μεγάλο βαθμό αντικανονικές και βραχυπρόθεσμες. Η πρώτη νομιμοποίηση στην Ελλάδα το 1998 σηματοδότησε την αρχή μιας περιόδου σταθεροποίησης για τη μεταναστευτική κοινότητα εκεί, καθώς και πιο διαφοροποιημένες ροές προς αυτήν από την Αλβανία. Υπάρχει μια αναδυόμενη βιβλιογραφία για την αλβανική μετανάστευση στην Ελλάδα. Ωστόσο, το μεγαλύτερο μέρος αυτής, έχει επικεντρωθεί σε αστικές περιοχές, ιδιαίτερα στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, καθώς οι αγροτικές περιοχές παραβλέπονται σε μεγάλο βαθμό (Kasimis 2008, Kasimis, Papadopoulos 2005, Kasimis et al., 2003 Labrianidis, Sykas 2009α, 2009β).

Από την αλβανική πλευρά, οι επιπτώσεις της μετανάστευσης στις αγροτικές περιοχές, ειδικά από τους εποχικούς μετανάστες που εργάζονται στη γεωργία, δεν είναι καλά κατανοητοί (Gërmenji και Swinnen 2004, Gërmenji et

al., 2001, McCarthy et al 2006, Miluka et al. Samson 1997, Vullnetari 2012a, Vullnetari, King 2011). Η μετανάστευση για την εποχιακή εργασία στον αγροτικό τομέα στην Ελλάδα θεωρείται από πολλούς Αλβανούς μετανάστες ως η λιγότερο προτιμητέα μορφή μετανάστευσης, αλλά είναι συχνά η τελευταία λύση για πολλά φτωχά και λιγότερο ειδικευμένα άτομα. Η συζήτηση στο κεφάλαιο αυτό βρίσκεται επίσης στις συζητήσεις για τη μετανάστευση και την ανάπτυξη, με ιδιαίτερη σημασία για την κυκλική (προσωρινή) μετανάστευση και τις επιπτώσεις της στην ανάπτυξη των περιοχών προέλευσης των μεταναστών.

2.3 Οι Εξωτερικές Σχέσεις Ελλάδος προς την Αλβανία από το 1990 έως Σήμερα

Από την ίδρυση του σύγχρονου αλβανικού κράτους το 1912, η σχέση με την Ελλάδα ήταν πολύπλοκη και ασταθής. Σήμερα, ωστόσο, οι σχέσεις της Αλβανίας με την Ελλάδα έχουν προχωρήσει σημαντικά από το χαμηλό σημείο στο οποίο βρέθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του '90. Συνολικά, εκτός από τα ζητήματα των μειονοτήτων, αυτές οι σχέσεις μπορούν να χαρακτηριστούν ως καλές.

Πλέον στις μέρες μας, που το Κοσσυφοπέδιο έχει αποκτήσει ανεξαρτησία και η Αλβανία έχει προσχωρήσει στη Συμμαχία του ΝΑΤΟ, διατηρώντας καλές σχέσεις με τον νότιο γείτονά της, η Ελλάδα είναι αναμφισβήτητα ο σημαντικότερος παράγοντας της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής. Παρά το γεγονός ότι οι σχέσεις της Αλβανίας με την Ελλάδα έχουν βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, εξακολουθούν να υπάρχουν πολλά διμερή προβλήματα, κυρίως το καθεστώς των εκτιμώμενων 800.000 αλβανών μεταναστών εργαζομένων στην Ελλάδα, τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και αποκατάστασης της εξόριστης κοινότητας Cham και η εθνοτική ελληνική μειονότητα στην Αλβανία.

Τα Τίρανα αντιμετώπισαν το ζήτημα των μειονοτήτων με τρόπο πολύ μετριοπαθές, ώστε αφενός να μην θυμούνται οι Αλβανοί με την εμφάνισή τους και να είναι επιεικείς για να ανταποκριθούν στις εθνικιστικές απαιτήσεις. Αφετέρου αναγνωρίζοντας τη σημασία που έχει η μεταναστευτική τάση, να μην διαταραχθεί η Αθήνα. Τα ελληνικά εμβάσματα από Αλβανούς μετανάστες, έδωσαν μεγάλη δύναμη στην αλβανική οικονομία. Και τα δύο βασικά πολιτικά κόμματα της Αλβανίας - το κυβερνών Δημοκρατικό Κόμμα και το Σοσιαλιστικό Κόμμα της αντιπολίτευσης - έχουν επίγνωση της τεράστιας σημασίας των ελληνικών επενδύσεων στην Αλβανία.

Από την πλευρά της, η ελληνική κυβέρνηση αναγνωρίζει ότι αντιμετωπίζεται με βαθιά δυσπιστία από πολλούς Αλβανούς, που βλέπουν κάθε κίνηση της Αθήνας και της ηγεσίας της ελληνικής μειονότητας ως μέρος ενός μελλοντικού σχεδίου για την "Ελληνιστική Νότια Αλβανία". Η πλήρης απουσία οποιασδήποτε εκπαιδευτικής πρόβλεψης για Αλβανούς που κατοικούν στην Ελλάδα, καθώς και την προοπτική αφομοίωσης από αυτούς της αλβανικής γλώσσας, συνθέτει αυτούς τους φόβους.

Ένα στοιχείο που τείνει να επιδεινώσει την κατάσταση όσον αφορά την ελληνική μειονότητα, είναι εκείνο της φωνητικής ελληνικής διασποράς στις Ηνωμένες Πολιτείες, η οποία ασκεί έντονη πίεση στην Ουάσινγκτον για να επηρεάσει την κυβερνητική πολιτική των ΗΠΑ στα νότια Βαλκάνια. Η κυβέρνηση Ομπάμα, με την έντονη ελληνική επιρροή στο Δημοκρατικό Κόμμα, είναι πιθανότερο να είναι πιο ανοιχτή σε αυτές τις απόψεις από ό,τι η κυβέρνηση Μπους. Όπως και με άλλες ομάδες της διασποράς, όπως η Πανευρωπαϊκή Ένωση (PEU) και ο Οργανισμός Ελληνοαμερικανικής Ένωσης (GAMO), οι οργανώσεις της Ελλάδας, επιδιώκουν να ενισχύσουν την φωνή της Ελληνικής Μειονότητας ώστε να παραμείνει ισχυρός πόλος που θα επηρεάζει τις σχέσεις των δυο χωρών.

Για παράδειγμα, η δήλωση πολιτικής της GAMO για την Αλβανία για το 2006 αναφέρει ότι περιγράφει την Αλβανία κατά τη διάρκεια της εξέγερσης το

1997: «Η προσωπική ασφάλεια των Ελλήνων στην Αλβανία διατρέχει τον κίνδυνο άμεσου εκφοβισμού από τις δυνάμεις ασφαλείας και την καύση των σχολείων, των εκκλησιών και των επιχειρήσεων από τις αβάσιμες ζώνες αποτελούν πρωτοβουλίες που η αστυνομία δεν πρέπει να αποδέχεται και να επιτρέπει να γίνονται, ιδιαίτερα όταν ακολουθούνται απο ατιμωρησία».

Σε μεγάλο βαθμό αυτό, ισχύει για την κατάσταση στη νότια Αλβανία κατά τη διάρκεια της εξέγερσης την άνοιξη του 1997. Μέχρι το 2001, ωστόσο, έχει αποκατασταθεί πλήρως και μέχρι το 2006 θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η Αλβανία ήταν ένα από τα ασφαλέστερα μέρη στην Ευρώπη. Αυτό το είδος ανακριβούς και φλεγμονώδους αναφοράς είναι ανεύθυνο και συμβάλλει στη διαφωνία μεταξύ των εθνότητων. Ως αποτέλεσμα της υιοθέτησης νομοθεσίας που βελτιώνει τα δικαιώματα των μειονοτήτων, έχουν αντιμετωπιστεί οι περισσότερες πολιτιστικές και εκπαιδευτικές ανάγκες των μειονοτήτων. Έχουν σημειωθεί επίσης βελτιώσεις στην πολιτική εκπροσώπηση των μειονοτήτων, η οποία εξασφαλίζει ότι εκπροσωπούνται επαρκώς σε τοπικό επίπεδο, αν όχι σε εθνικό επίπεδο. Η απρόσκοπτη ελληνική συμμετοχή στην αλβανική πολιτική δείχνει ότι η ομάδα είναι απίθανο να αντιμετωπίσει μειονεκτήματα από πολιτικές εσκεμμένης ομαδικής διάκρισης.

Τα τελευταία 17 χρόνια η μαζική μετανάστευση στην Ελλάδα και η μετανάστευση πολλών βόρειων Αλβανών προς το νότο, άλλαξαν ριζικά την εθνοτική σύνθεση στις περισσότερες νότιες Αλβανικές πόλεις και σε χωριά. Αυτή η συγχώνευση εθνότητας έχει ως αποτέλεσμα λίγες περιοχές της Νότιας Αλβανίας να αναγνωρίζονται ως κατοικημένες από Έλληνες. Ωστόσο, πρέπει μόνο να κοιτάξετε όλες τις νέες στέγες στα σπίτια του χωριού για να ξέρετε ότι η ελληνική μειονότητα δεν έχει εγκαταλείψει την ιδιοκτησία τους. Ένα ενθαρρυντικό σημάδι πρόσφατα είναι ότι ορισμένα μέλη της ελληνικής μειονότητας, όπως γιατροί, φαρμακοποιοί και άλλοι επαγγελματίες και ειδικευμένοι άνθρωποι, επιστρέφουν τώρα σε αστικά κέντρα στην Αλβανία. Υπάρχουν επίσης καλοκαιρινές συνθήκες που καθορίζουν κάποιες ομάδες ως

επαναπατριζόμενες στις αγροτικές περιοχές, λόγω ευνοούμενων συνθηκών καλλιέργειας εδαφών. Παρόλα αυτά, πρέπει να αντιμετωπιστούν σημαντικά ζητήματα, όπως το άνοιγμα τάξεων ελληνικής γλώσσας σε πόλεις με σημαντικό πληθυσμό εθνοτήτων, όπως ο Γκιροκάστρας, η Σαράντα και η Δελβίνα, καθώς και η ενίσχυση της εφαρμογής των νεοεκδοθέντων νόμων περί μειονοτήτων. Το θέμα της ιδιοκτησίας εξακολουθεί να είναι προβληματικό, καθώς δεν είναι ακόμα σαφές το καθεστώς ιδιοκτησίας όπου να είναι ξεκάθαρο ποιος κατέχει κάθε έκταση, αλλά αυτή είναι μια κατάσταση που επηρεάζει όλους τους Αλβανούς.

Οι ηγέτες των μειονοτήτων ισχυρίζονται ότι τα βοσκοτόπια και άλλα περιουσιακά στοιχεία που ήταν παλαιότερα ιδιοκτησία των χριστιανικών ορθόδοξων μοναστηριών δεν επιστρέφονται και ότι η κυβέρνηση είναι απρόθυμη να καλύψει την ποσόστωση για τα ελληνικά μίλια εκπροσώπησης της νομιμότητας στις δομές της αστυνομίας και του στρατού. Διαμάχες συνεχίζονται επίσης για το διορισμό και την επιρροή του προσωπικού της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Οι ηγέτες των μειονοτήτων διαμαρτύρονται επίσης για την άρνηση της κυβέρνησης να αναγνωρίσει την πιθανή ύπαρξη εθνοτικών ελληνικών κοινοτήτων εκτός των επίσημων "μειονοτικών ζωνών" και να χρησιμοποιήσει τα ελληνικά επίσημα έγγραφα και δημόσιες πινακίδες σε εθνοτικές περιοχές.

Ένα άλλο ρεαλιστικό αίτημα της ελληνικής μειονότητας είναι ότι τα Τίρανα παρέχουν μια ακριβή εκτίμηση του πραγματικού τους αριθμού. Η Ευρωπαϊκή Ένωση επέκρινε την αποτυχία της Αλβανίας να αξιολογήσει με ακρίβεια το πραγματικό μέγεθος του ελληνικού πληθυσμού, καθώς και τις άλλες μειονότητες της χώρας. Η Ελλάδα θα ήθελε επίσης η Αλβανία να άρει το καθεστώς της "μειονοτικής ζώνης", ώστε να μην εντοπίσει νόμιμα τη μειονότητα σε συγκεκριμένους τομείς και επίσης θέλει να αντιμετωπιστεί ολόκληρο το ζήτημα των μειονοτήτων από μια ευρωπαϊκή και όχι μια ελληνική προοπτική.

Ωστόσο, από την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου και της προσχώρησης της Αλβανίας στο ΝΑΤΟ, ο ρόλος της Ελλάδας στην περιοχή έχει αποδυναμωθεί σημαντικά. Ως αποτέλεσμα, αναμένεται να προκύψει ένας νέος ρεαλισμός. Δεν είναι πλέον δυνατό τα εθνικιστικά ελληνικά στοιχεία να καταγγέλλουν την έλλειψη ανθρωπίνων δικαιωμάτων για την ελληνική μειονότητα στην Αλβανία. Ενώ όλοι οι Αλβανοί αντιμετωπίζουν υψηλά επίπεδα οικονομικών δυσχερειών, οι Έλληνες της χώρας έχουν ευνοηθεί ιδιαίτερα σε σύγκριση με τους απλούς Αλβανούς, λόγω της ιδιαίτερης σχέσης τους με την Ελλάδα.

3^ο Κεφάλαιο - Η Στρατηγική Σημασία των Ελληνοαλβανικών σχέσεων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη

3.1 Οι Σχέσεις της Αλβανίας με τις Γειτονικές Χώρες στα Βαλκάνια

Οι αλλαγές που συμβαίνουν στον κόσμο, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρέπει να επιτείνουμε και να εμβαθύνουμε τη συνεργασία μας στην περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης και παράλληλα οι χώρες που εδρεύουν σε αυτή τη γεωγραφική περιοχή, είναι ανάγκη να αναπτύξουν περαιτέρω τη συνδεσιμότητα και τη συνεργασία, με καταρχήν δύο στόχους: την ένταξη της Αλβανίας και της ΠΓΔΜ στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την προετοιμασία της συνεργασίας τους, εντός, πλέον, της Ευρωπαϊκής Οικογένειας. Οι σχέσεις της Αλβανίας με τους γείτονές της, παρότι οι Αλβανοί αξιωματούχοι και οι γείτονες ομόλογοί τους τις εκφράζουν διαφορετικά, παρουσιάζουν σκαμπανεβάσματα, διακυμάνσεις και, ενίοτε, παλινδρομήσεις, λόγω του βεβαρημένου ιστορικού παρελθόντος από το οποίο δεν μπορούν να απογαλακτιστούν πλήρως αμφότεροι. Κάθε χώρα έχει ριζωμένες προκαταλήψεις που μετουσιώνονται σε αβεβαίωτες αλήθειες, ή αυταπόδεικτα αξιώματα, πολλώ δε μάλλον που στα Βαλκάνια τα μυθεύματα διαπλέκονται πάντα με την ιστορική αλήθεια και την εθνικιστική παθογένεια.

Τα υπολείμματα του «αμαρτωλού παρελθόντος» αντικατοπτρίζονται παντού, από τα ΜΜΕ έως τα σχολικά εγχειρίδια, αναπαράγοντας έτσι την καχυποψία, την αντιπάθεια και πολλές φορές την εχθρική προκατάληψη προς τους γείτονες, με σκοπό τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης. Για την Ιταλία, η Αλβανία αποτελούσε ανέκαθεν το προγεφύρωμά της προς ανατολάς. Η πρώτη μεταπολεμική συμφωνία με την Ιταλία συνάπτεται μόλις το 1962, ύστερα από πωγωνισμούς και εμπόδια που είχαν σχέση με τις αποζημιώσεις που διεκδικούσε η αλβανική πλευρά από την περίοδο της ιταλικής κατοχής και την παράδοση των Αλβανών εγκληματιών πολέμου οι οποίοι είχαν καταφύγει στον Ιταλικό νότο (Maroukis, Gemi, 2010).

Απο την άλλη πλευρά, οι σχέσεις με τη Σερβία, λόγω της υπόθεσης του Κόσοβου, παρουσιάζονται περισσότερο εύθραυστες και προβληματικές, με εντάσεις και μεταβολές, παρά τις τυπικές αναφορές που προσπαθούν να εμφανίσουν σχέσεις καλής γειτονίας. Κάθε προσπάθεια των Τιράνων και του Βελιγραδίου προσκρούει στην σθεναρή αντίδραση της Πρίστινας η οποία αντιμετωπίζει νευρικά μια τέτοια εξέλιξη. Πρέπει να τονιστεί πάντως ότι παρ' όλη την ιδεολογική και πολιτική εχθρότητα μεταξύ της κομμουνιστικής ηγεσίας των Τιράνων και του Βελιγραδίου (1948-1990), ο μεγαλύτερος όγκος των εξαγωγών της Αλβανίας διεξαγόταν με την Γιουγκοσλαβία του Τίτο.

Σε κάθε περίπτωση, το κύριο αγκάθι στις σχέσεις των δυο χωρών ονομάζεται Κόσσοβο, παρά τις προσπάθειες και τις διεξόδους που αναζητούν ή εφευρίσκουν οι δυο πλευρές για να διαδώσουν μια εντελώς διαφορετική εικόνα¹. Η αλβανική πλευρά προέτρεψε τον Σέρβο υπουργό να εξομαλύνει η Σερβία τις σχέσεις με το κυρίαρχο, όπως το αποκάλεσε κράτος του Κόσοβου, πρότεινε δε μάλιστα να αποκηρύξει την γενοκτονία που προηγούμενες κυβερνήσεις είχαν εφαρμόσει εις βάρος του λαού του Κόσοβου, ενώ ο Σέρβος υπουργός επέκρινε το κοινό αμαρτωλό παρελθόν και το ιστορικό γίνεσθαι. Ερωτηθείς αν πράγματι οι Αλβανοί του Κόσσοβου υπέστησαν γενοκτονία από τους Σέρβους, δήλωσε ότι αυτό είναι ένα ζήτημα που και τον ίδιο συγκινεί ιδιαίτερα αλλά συνιστά αντικείμενο της ιστορικής αλήθειας και, κατά συνέπεια, εμπίπτει στην ιστορική έρευνα. Δεν μπόρεσαν, ωστόσο, να αποσιωπήσουν την εκ διαμέτρου αντίθετη προσέγγιση που οι δυο χώρες έχουν στο θέμα του Κόσοβου και την εθνική του κυριαρχία (ΑΝΤΩΝΙΟΥ, 2017).

---

¹ Για μεγάλο χρονικό διάστημα, μετά την κρίση στις σχέσεις των δυο χωρών, από την εποχή των εθνικιστικών εκκαθαρίσεων που υιοθέτησε ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς στα μέσα της δεκαετίας του '80 και ως την αποπομπή του, οι σχέσεις παρέμειναν επί μακρόν παγωμένες και μόνον, στις 23 Οκτωβρίου 2012, ο Σέρβος υπουργός Εξωτερικών Ιβάν Μρκιτς προσκεκλημένος των Τιράνων επισκέφθηκε την Αλβανία σε μια προσπάθεια γεφύρωσης των διαφωνιών, σύσφιξης των σχέσεων των δυο χωρών και αποκήρυξης του παρελθόντος. Σύμφωνα με τις δηλώσεις των δυο υπουργών στην κοινή συνέντευξη τύπου, σκοπός της επίσκεψης αυτής ήταν η επανεκκίνηση των σχέσεων μεταξύ της Αλβανίας και της Σερβίας και η ανταλλαγή επισκέψεων ανωτέρου πολιτικού επιπέδου.

Μετά την δεύτερη θητεία του πρωθυπουργού Μπερίσα (2009), η Ελλάδα επεδίωξε να πρωτεραιοποιήσει στις διμερείς διαπραγματεύσεις, την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και των θαλάσσιων ζωνών που χωρίζουν τις δυο χώρες, όπως έκανε και η Ιταλία όπως προαναφέρθηκε, από το 1992. Οι προσπάθειες δεν είχαν και το καλύτερο αποτέλεσμα και από Ελληνικής πλευράς πίστευαν ότι έτεροι παράγοντες, όπως για παράδειγμα η Τουρκία, προσπάθησαν να αμαυρώσουν με πλάγιες μεθόδους τις καλές σχέσεις μεταξύ των κυβερνήσεων Καραμανλή και Μπερίσα και το πέτυχαν αφού υπήρξαν υπόνοιες ότι αυτή ήταν και η πιθανή αιτία του ναυαγίου.

Για να προσπελασθούν τα όποια εμπόδια, ο Έλληνας πρωθυπουργός Κώστας Καραμανλής μετέβη ο ίδιος στα Τίρανα. Μετά από αυτή την μεθόδευση, οι υπουργοί Εξωτερικών των δυο χωρών υπέγραψαν την σχετική συμφωνία, την 27η Απριλίου 2009. Η παρουσία των δύο πρωθυπουργών από μόνη της προσέδιδε την αξία και τη σημασία που προσέδιδε η ελληνική πλευρά στην εν λόγω προσπάθεια². Η Ελληνική πλευρά προσπάθησε να αναδείξει την κατάσταση πιο έντονα, με την προσπάθεια να συνδέσει το θέμα της Ελληνικής μειονότητας με τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου, προσπαθώντας να στείλει ένα μήνυμα ότι αυτά που οι Αλβανοί θεωρούσαν σημαντικά για τους Αλβανούς στην Ελλάδα, αντίστοιχα θεωρούσαν και οι Έλληνες για τους ομοεθνείς τους στην Αλβανία.

Έτσι κάπως διαμορφώνονται οι σχέσεις, με τις γνωστές διακυμάνσεις με τα πάνω και τα κάτω, ανάλογα με την γενικότερη κατάσταση στην περιοχή των

---

² Καθοριστικός παράγοντας σε όλα αυτά ήταν η ύπαρξη έλληνικής ένωσης της Ομόνοιας η οποία στόχευε στην εκπροσώπηση έναντι του Αλβανικού κράτους της Ελληνικής μειονότητας με την προάσπιση των εθνικών και πολιτισμικών κεκτημένων. Η ονομασία προήλθε από την εφημερίδα που εκδόθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα με την ίδια ονομασία από την ομώνυμη οργάνωση. Αρχικά κατηγορήθηκε ως εθνικιστική οργάνωση από τις αρχές αλλά στην πορεία έγινε αποδεκτή για τον μορφωτικό και πολιτισμικό της χαρακτήρα. Βασικοί άξονες της οργάνωσης ήταν το εθνικό αίσθημα, η ιστορία, οι παραδόσεις και η γλώσσα. Στην πορεία της αναγνωρίστηκε και για την προσφορά της προς τον Αλβανικό λαό για την ευημερία και την πρόοδο συσφίγγοντας τις σχέσεις με τον ντόπιο πληθυσμό. Μάλιστα στις εκλογές της 31^{ης} Μαρτίου το 1991 η Ομόνοια εξέλεξε 3 βουλευτές στο πρώτο γύρο και 2 στον δεύτερο φτάνοντας να είναι 3^η δύναμη στο κοινοβούλιο της χώρας ανοίγοντας ένα νέο κύκλο στις σχέσεις των δυο χωρών. Βέβαια ως αντιστάθμιση αυτής της εξέλιξης, κατά τη πρώτη επίσκεψη του Έλληνα πρωθυπουργού το 1991, οι Αλβανοί έθεσαν το ζήτημα των Τσάμηδων διεκδικώντας αποζημίωση για τις περιουσίες που είχαν δεσμευθεί.

βαλκανίων αλλά και στην Ανατολική Ευρώπη και τη Μεσόγειο γενικότερα. Και τους λαούς ακόμα περισσότερα. Ωστόσο η γειτνίαση γεωγραφικά, επιφέρει αναπόφευκτες προστριβές, διαφορές και διεκδικούμενα συμφέροντα τα οποία όμως δεν κλωνίζουν τις ρίζες που ενώνουν τους δυο λαούς και τους ιδιαίτερους πολιτισμούς που τους χαρακτηρίζουν (ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ, 2010). Όμως σε γενικές γραμμές τις δυο χώρες τις συνδέουν πολλά. Στα βάθη της ιστορίας όταν ακόμα δεν είχαν πολλά για να χωρίσουν. Ζούσαν με τα λίγα, ταπεινά και ενάρετα.

3.2 Εξωτερική Πολιτική της Αλβανίας για το Ζήτημα των Τσάμηδων

Με τη Συνθήκη των Παρισίων (10/2/1947) επισημοποιήθηκε η Αλβανία ως ανεξάρτητο κράτος. Στη συμφωνία, τίποτα δεν αναφέρεται για την επίλυση του Βορειοηπειρωτικού, για τις κατοικημένες περιοχές από Έλληνες της Β. Ηπείρου, ούτε έγινε νύξη για τις εγκαταληφθείσες περιουσίες από τους Τσάμηδες στη Θεσπρωτία, που δεσμεύθηκαν από την ελληνική πολιτεία. Το Αλβανικό κράτος δημιουργήθηκε για ν' ανασχεθεί η κάθοδος των Σλάβων στο Ιόνιο και τη Μεσόγειο, τα δε σύνορά της στα οποία περιελήφθη και τμήμα της Β. Ηπείρου, είχαν καθορισθεί με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας (13-12-13).

Πρόκειται για ενέργεια μονομερούς θεώρησης των τότε Μ. Δυνάμεων της Ευρώπης, χωρίς τη συμμετοχή των ΗΠΑ, της Σερβίας και της Ελλάδος, της οποίας οι ελληνόφωνες περιοχές (Αργυρόκαστρο, Δέλβινο, κ.ά.) έμειναν έξω της ελληνικής επικράτειας. Ο Γερμανός διπλωμάτης Λιτόφσκι γράφει στ' απομνημονεύματά του: «Εις το μεγαλύτερο μέρος της Αλβανίας ο πολιτισμός είναι ελληνικής προελεύσεως. Εις το νότιο τμήμα της χώρας οι πόλεις είναι απολύτως ελληνικάί. Η προσάρτησις, λοιπόν, των κατοίκων κατά το πλείστον ορθοδόξων παρά μουσουλμάνων εις την Ελλάδα, θα ήτο καλύτερα και φυσικότερα λύσις».

Τώρα που επιβεβαιώνεται ότι προετοιμάζονται στα Βαλκάνια αναδιατάξεις συμμαχιών, να οδηγηθεί η περιοχή σε αλλαγή συνόρων, αναζωπυρώθηκε και το θέμα των Τσάμηδων. Στην αλβανική πολιτική σκηνή, οι

Τσάμηδες έχουν ισχυροποιηθεί, δημιουργώντας οργανώσεις με αλυτρωτικές αντιλήψεις και απαιτήσεις σε βάρος της Ελλάδας, υποστηριζόμενες απ' τις Αλβανικές κυβερνήσεις και την Τουρκία, που υποθάλλει τέτοιες ενέργειες. Η λέξη Τσάμης έχει γεωγραφική προέλευση στην περιοχή της Θεσπρωτίας απ' το όνομα του ποταμού Θύαμης, σήμερα Καλαμάς. Με την παραφθορά Θυάμης, Τσιάμης, έγινε Τσάμης, δηλαδή κάτοικος κοντά στον Θύαμι και Θυαμυρία, Τσιαμυρία, Τσαμουριά.

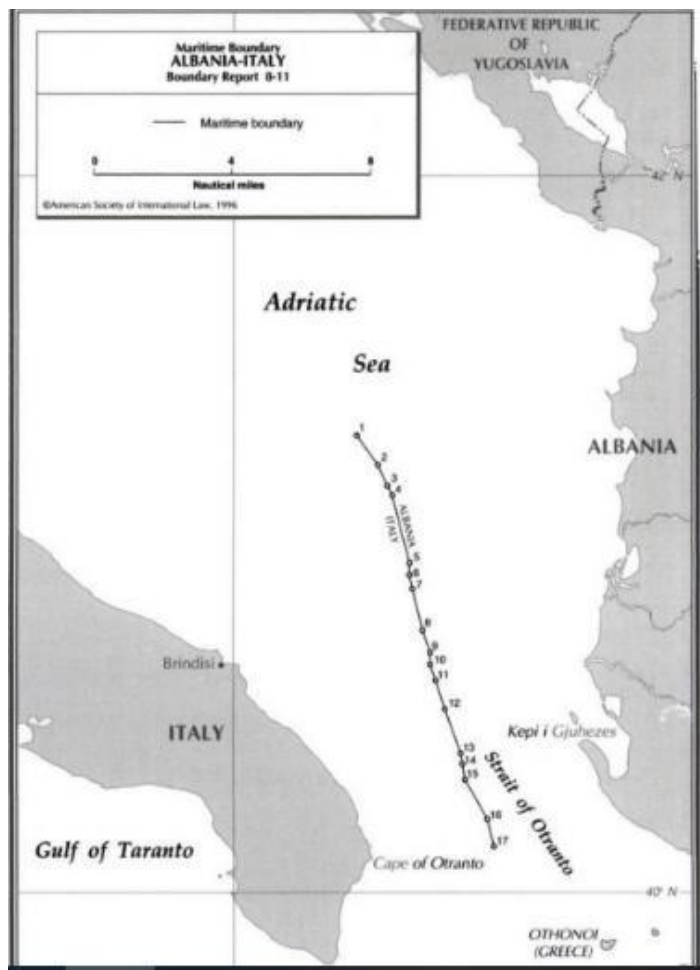
Οι Τσάμηδες στον Ελληνοαλβανικό πόλεμο του '40 χτυπούσαν τους φαντάρους πίσωπλάτα, στη δε κατοχή τάχθηκαν με τους κατακτητές. Πρόδωσαν, λεηλάτησαν τη Θεσπρωτία, σκότωσαν και με την αποχώρηση των Γερμανών εγκατέλειψαν την Ελλάδα περίπου 16.000, φοβούμενοι την ελληνική δικαιοσύνη. Το δικαστήριο δοσιλόγων Ιωαννίνων, με την υπ' αριθμ. 344/23-4-45 απόφασή του, καταδίκασε περίπου 1930 Τσάμηδες ερήμεν τους, ως εγκληματίες πολέμου, ενώ με νόμο 27891/54 δεσμεύτηκαν οι περιουσίες αυτών. Άλλες των οποίων δόθηκαν στα θύματα της θηριωδίας και άλλες εκποιήθηκαν, ενώ με μεταγενέστερο νόμο στερήθηκαν της ελληνικής ιθαγένειας. Σήμερα έχουν ιδρύσει κόμμα τον "Σύνδεσμο Τσαμουριάς" και επηρεάζουν τις αλβανικές κυβερνήσεις.

Τον Φεβρουάριο του 2016, προσέφυγαν στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ζητώντας, εκτός από οικονομικές αποζημιώσεις, να τους παραχωρηθούν και εδάφη στην Ηγουμενίτσα, στην Πάργα και αλλού. Το ζήτημα των Τσάμηδων παραμένει ως άλυτο θέμα αλυτρωτισμού των Αλβανών, που δηλητηριάζει τις σχέσεις των δύο χωρών. Η προσφυγή που έγινε την 12/2/16 θεωρείται ανεπίδεκτη, όπως υποστηρίζουν οι νομικοί, χωρίς κανένα θετικό αποτέλεσμα, διότι αυτό το δικαστήριο δεν δικάζει πράξεις που έγιναν πριν την 1η Ιουλίου 2002.

3.3 Εξωτερική Πολιτική της Αλβανίας για το Θέμα της ΑΟΖ και το Ζήτημα της Διευθέτησης της Συνοριακής Γραμμής

Τον Δεκέμβριο του 1992, η Αλβανία και η Ιταλία συμφώνησαν για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στη νότια Αδριατική και στο κανάλι Otranto. Δεδομένου ότι κανένα κράτος δεν διεκδίκησε μια ΑΟΖ, δεν υπήρξε συμφωνία για την οριοθέτηση οριακών ΑΟΖ. Η καθορισμένη οριακή γραμμή αποτελείται από 17 σημεία που εκτείνονται σε μήκος 73 ναυτικών μιλίων (σχήμα Νο.1) συνολικά. Στο προοίμιο της Συνθήκης αναφέρεται ότι "η μεθοριακή διαίρεση των δύο ζωνών της υφαλοκρηπίδας καθορίζεται με βάση την αρχή της ισοδυναμίας που εκφράζεται από τη μέση γραμμή" (Ahmeti, 2018).

Η προκύπτουσα οριακή γραμμή είναι μια ισότιμη γραμμή με ορισμένες μικρές προσαρμογές που σχετίζονται με την εφαρμογή ίσων γραμμών βάσης που κλείνουν, αβαθείς όρμοι στην κανάλι Otranto και καθώς οι όρμοι είναι σχετικά ρηχά ύδατα, η επίδραση στην οριοθέτηση είναι περιθωριακή. Μόνο το νησί Sazan ενήργησε ως μη ηπειρωτικό σημείο αναφοράς για τη γραμμή οριοθέτησης. Επίσης, οι δύο χώρες συμφώνησαν να μην επεκτείνουν τα όρια πέραν των καθορισμένων σημείων έτσι ώστε να καθοριστούν αργότερα με άλλες συμφωνίες μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών (Ahmeti, 2018).

Σχήμα Νο.1 - συμφωνία οριοθέτησης του ηπειρωτικού μέρους μεταξύ Ιταλίας και Αλβανίας στο κανάλι του Otranto

Στις 27 Απριλίου 2009, οι ελληνικές και αλβανικές κυβερνήσεις υπέγραψαν τη "Συμφωνία για την οριοθέτηση της Αλβανικής - Ελληνικής υφαλοκρηπίδας και θαλάσσιων ζωνών". Στη συμφωνία αυτή ακολούθησαν οι αντιρρήσεις από Αλβανούς εμπειρογνώμονες και ακαδημαϊκούς που ισχυρίστηκαν ότι η συμφωνία βλάπτει το εθνικό συμφέρον της χώρας. Ένα χρόνο αργότερα, το αλβανικό Σοσιαλιστικό Κόμμα, το οποίο ήταν αντιπολιτευόμενο, έφερε τη συμφωνία ενώπιον του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Το αλβανικό συνταγματικό δικαστήριο δήλωσε ότι η συμφωνία ήταν ασυμβίβαστη με το σύνταγμα της Αλβανίας στις 15 Απριλίου 2010 λόγω "διαδικαστικών και ουσιαστικών παραβιάσεων του Συντάγματος και της Σύμβασης του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας".

Η απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου διευκρινίζει ότι η συμφωνία είναι ασυμβίβαστη με το Σύνταγμα της Αλβανίας καθώς:

α) θεωρείται αποτυχία της αλβανικής αντιπροσωπείας να έχει τακτικές εξουσίες από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για τη διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων και τη σύναψη της συμφωνίας,

β) υπήρχαν σοβαρές ελλείψεις στο περιεχόμενο της συμφωνίας

γ) προκαλούσε τη μη εφαρμογή των βασικών αρχών του διεθνούς δικαίου για τη διαίρεση των θαλάσσιων περιοχών μεταξύ των δύο χωρών χωρίς να εξασφαλίζει την επίτευξη δίκαιου και έντιμου αποτελέσματος

δ) η διατύπωση έγινε μη λαμβάνοντας υπόψη τα νησιά ως ειδικές περιστάσεις στην οριοθέτηση των θαλάσσιων περιοχών» (Ahmeti, 2018).

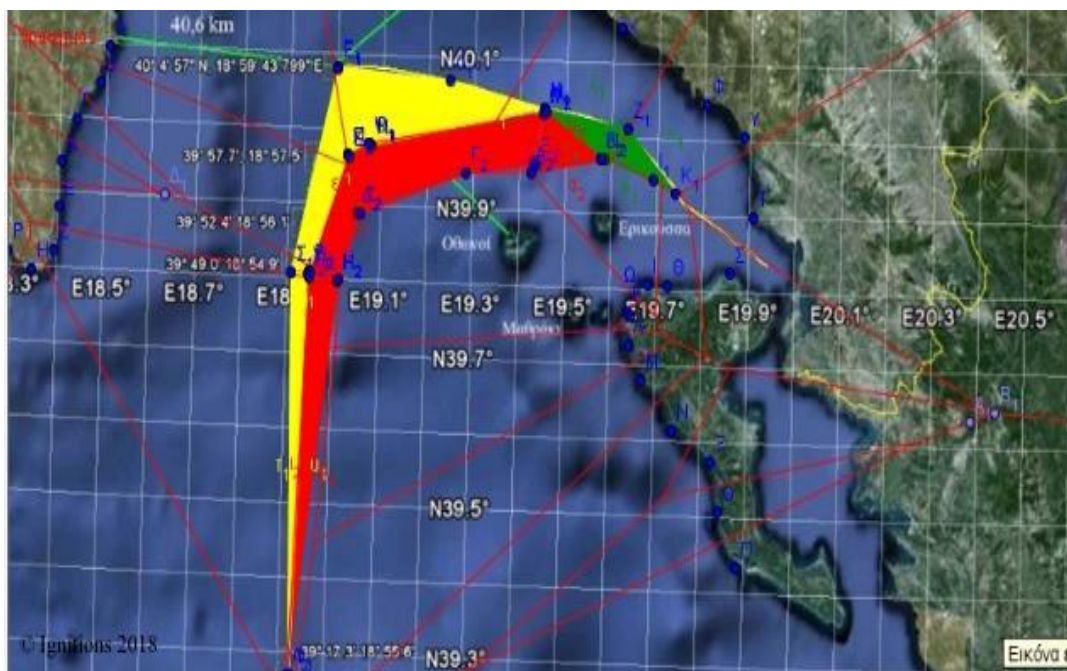
Εκτός από τις πολιτικές ελλείψεις της αντιπροσωπείας της Αλβανίας, η απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου βασίστηκε σε συγκεκριμένους παράγοντες σχετικά με τους κανόνες οριοθέτησης που όρισε η UNCLOS. Η γενική ιδέα είναι ότι η Αλβανία πρέπει να εξετάσει την "αρχή της ισότητας" και την επίτευξη δίκαιου αποτελέσματος και για τις δύο χώρες ακολουθώντας το παράδειγμα άλλων αποφάσεων του ICJ σχετικά με την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών.

Οι κύριοι πυλώνες της υπόθεσης εναντίον της συμφωνίας ήταν:

α) Η βασική σχεδίαση των σχετικών ακτών των δύο χωρών. Αναφέρεται ότι για την Αλβανία τα χωρικά ύδατα μετρούνται από τη γραμμή παλίρροιας της σχετικής ακτής, ενώ στην περίπτωση της Ελλάδας υπάρχουν ίσες γραμμές βάσης. Ως αποτέλεσμα, ο κόλπος της Κέρκυρας είναι κλειστός (εσωτερικά ύδατα) και τα νησιά στο βόρειο τμήμα της Κέρκυρας είναι κλειστά σε κοινή γραμμή και όλα έχουν πλήρη επίπτωση στον υπολογισμό των θαλάσσιων ζωνών.

β) Το νησί Barchetta χρησιμοποιείται ως βασικό σημείο (θεωρείται βράχος) και

γ) Δεν λαμβάνονται υπόψη «ειδικές περιστάσεις» για τα νησιά Lazaretto, Othoni.

Εικόνα No.2 - Η οριοθέτηση της ΑΟΖ της Αλβανίας, επηρεασμένη από τους Othoni και Erikusa.

Το πλαίσιο της συμφωνίας, σύμφωνα με την ελληνική άποψη, χαρακτηρίζεται ως καινοτόμο επειδή εισήγαγε ένα όριο "πολλαπλών χρήσεων", οριοθετώντας τις παραδοσιακές θαλάσσιες ζώνες (χωρικά ύδατα και υφαλοκρηπίδα) και τις νέες ζώνες δικαιοδοσίας (ΑΟΖ) ως και από έναν ενσωματωμένο μηχανισμό για αυτόματη επέκταση σε οποιαδήποτε μελλοντική θαλάσσια ζώνη. Σύμφωνα με το άρθρο 121 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), τα πετρώματα που δεν μπορούν να διατηρήσουν μόνα τους την κατοικία ή την οικονομική ζωή, δεν θα έχουν αποκλειστική οικονομική ζώνη ή υφαλοκρηπίδα. Ο βράχος του Barchetta δεν θεωρείται νησί, αλλά ένα χαμηλό ύψωμα, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη στην οριοθέτηση της χωρικής θάλασσας (Ahmeti, 2018).

Εικόνα Νο.3 - Η οριοθέτηση της εδαφικής θάλασσας μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας στην ευθεία μεταξύ Αλβανίας και Κέρκυρας. Η επίδραση του νησιού Barchetta.

4^ο Κεφάλαιο - Η Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία

4.1 Γενικά στοιχεία

Το μειονοτικό ζήτημα κρατάει τις ρίζες του αρκετά χρόνια πίσω. Η πολιτική της Ελλάδας απέναντι σε ένα τόσο σημαντικό θέμα, σε συνδυασμό με την επίδραση που επέφεραν οι δράσεις των ελληνικών και των αλβανικών κυβερνήσεων, αλλά και ο ρόλος των αποδήμων ανά την οικουμένη (κυρίως ΗΠΑ και Αυστραλία), έπαιξαν το ρόλο τους στο θέμα αυτό. Το ερώτημα που τίθεται είναι πως θα ορίζαμε την έννοια του Βορειοηπειρώτη; Μέσα από τη γεωγραφική διάσταση του όρου ή με την καθαρά πολιτική χροιά του όρου;

Ο Βασίλης Νιτσιάκος από το πανεπιστήμιο Ιωαννίνων αναφέρει ότι “Μια από τις πρώτες χρήσεις του όρου Βόρειος Ήπειρος παρατηρήθηκε σε διπλωματικά απόρρητα έγγραφα το 1886, έγγραφα του Έλληνα προξένου στο Αργυρόκαστρο (ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ, 2010). Στην Ελλάδα ωστόσο ο όρος πολιτικοποιήθηκε μέσα από μια έντονη ιδεολογική φόρτιση καθώς του αποδόθηκε αλυτρωτικό περιεχόμενο³. Εστιάστηκε στο να περιγράψει μια συγκεκριμένη ομάδα Ελλήνων που προσαρτίστηκαν σε τμήμα της Ηπείρου στο Αλβανικό έδαφος και με τη στοχευμένη χρήση του όρου υπό αυτή την έννοια, χτίστηκε η επικράτηση περί σκλαβωμένης ομάδας σε ξένα εδάφη.

Στην Αλβανία από την άλλη, καθιερώθηκε η έκφραση “Εθνική Ελληνική Μειονότητα” δίνοντας στους Έλληνες κατοίκους το ερέθισμα να αισθανθούν ως μειονότητα με ότι αυτό σημαίνει επακόλουθα. Στη γεωγραφική διάσταση του όρου, η περιοχή που ήταν υπό αμφισβήτηση εκατέρωθεν, εκτεινόταν από τις ακτές του Γεννούσου ποταμού έως τις ακτές του Αμβρακικού κόλπου. Οι μόνιμοι Αλβανοί μουσουλμάνοι, θεωρούσαν αλβανικά τα εδάφη μέχρι τον Αμβρακικό, ενώ οι Έλληνες κάτοικοι στη περιοχή ήθελαν τα σύνορα της Ελλάδας μέχρι τον

---

³ Ο **Αλυτρωτισμός** είναι η κοινωνικοπολιτική κίνηση που επιδιώκει την απελευθέρωση όλων των υπόδουλων ομοεθνών και την προσάρτηση εδαφών, τα οποία στη διάρκεια της ιστορίας κατείχε ή υποτίθεται ότι κατείχε το κράτος που τα διεκδικεί. Επειδή τα περισσότερα σύνορα δημιουργήθηκαν μετά από μετακινήσεις, αναδιαμορφώσεις και πολέμους, πάρα πολλές είναι οι χώρες που θεωρητικά θα μπορούσαν να εγείρουν αλυτρωτικές αξιώσεις σε βάρος των γειτόνων τους, πηγή: el.wikipedia.org)

ποταμό Γεννούσο. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας δεν υπήρξαν στοιχεία ποτέ περί ύπαρξης Ελλήνων νοτίως του Γεννούσου ποταμού και για το λόγο αυτό δεν θα έπρεπε η εν λόγω περιοχή να χαρακτηρίζεται ως Βόρεια Ηπειρος. Ούτως ή άλλως με επίσημο έγγραφο η Ελλάδα μετά το πέρας του Β΄ παγκοσμίου πολέμου δεν είχε επεκτατικές τάσεις, αλλά οι βλέψεις της εστιάζονταν σε περιοχές που ήδη ζούσαν συμπαγείς ελληνικοί πληθυσμοί. Χειμάρα, Τεπελένι, Κλεισούρα Κορυτσά και Αργυρόκαστρο ήταν μερικές τέτοιες περιοχές (Κολιού, 2018).

Η 17η Φεβρουαρίου 1914, ημέρα Ανακηρύξεως της Αυτονομίας της Βορείου Ηπείρου, αποτελεί κορυφαίο ορόσημο στην πολυκύμαντη ιστορική πορεία του Ελληνισμού της Βόρειας Ηπείρου. Η μαχητικότητα των Βορειοηπειρωτών και η αταλάντευτη προσήλωση στην ελληνική τους συνείδηση αλλά και ο πόθος τους για ελευθερία, είχαν ως αποτέλεσμα την υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Κερκύρας (17 Μαΐου 1914), κειμένου νομικά ισχυρού μέχρι σήμερα, με το οποίο παρέιχeto πλήρης Αυτονομία στην Βόρειο Ήπειρο (noriosipiros, 2010). Την συνθήκη αυτή συνυπέγραψαν Αυστροουγγαρία και Ιταλία και αφού επικυρώθηκε τον ίδιο Ιούλιο, ήταν πλέον καθορισμένα σαφώς και αναγνωρισμένα απο την Αλβανική κυβέρνηση τα παραπάνω σύνορα, ως η αυτόνομη περιοχή της Βορείας Ηπείρου.

Ωστόσο όπως αναφέρει ο Λεωνίδας Καλιβρετάκης το 1992, παρατήρησε ότι η πιο συμπαγής μειονότητα στην Αλβανία ήταν η Ελληνική με κυριότερες περιοχές που εμφανιζόταν το Ελληνικό στοιχείο τους Αγίους Σαράντα, το Δέλβινο, το Αργυρόκαστρο και τη Χιμάρα. Γενικότερα, ενώ η ύπαιθρος σε αυτά τα μέρη ήταν ελληνοκρατούμενη, τα αστικά κέντρα είχαν πιο έντονη την Αλβανική παρουσία. Πάντα βέβαια παίζει ρόλο ποιός διεξάγει μια τέτοια έρευνα και τι είδους σκοπιμότητες μπορεί να εξυπηρετεί (ΚΑΛΙΒΡΕΤΑΚΗΣ, 1995). Πάντως αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι το όραμα του Χότζα⁴ ήταν

---

⁴ Ο **Ενβέρ Χότζα**, πιο γνωστός στα ελληνικά ως **Εμβέρ Χότζα** (*Enver Hoxha*, 16 Οκτωβρίου 1908 – 11 Απριλίου 1985), ήταν ηγέτης της Αλβανίας από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι τον θάνατό του το 1985, ως Πρώτος Γραμματέας του Αλβανικού Κόμματος Εργασίας. Ήταν πρόεδρος του

αυτή η ομάδα να μην αποκτήσει ποτέ ταυτότητα και θρησκεία, έτσι ώστε να τους αναπτυχθεί η αίσθηση ότι βρίσκονται σε ξένη γη που δεν τους ανήκει και ότι μεταφέρθηκαν εκεί αναγκαστικά και χαριστικά και άρα η σιωπή και η ταπεινότητα πρέπει να κυριαρχεί και παράλληλα να είναι ευγνώμονες που οι ντόπιοι Αλβανοί τους αποδέχτηκαν εξαρχής και εξακολουθούσαν να τους ανέχονται. Έτσι στην ουσία αν και η Αλβανική κυβέρνηση είχε αναγνωρίσει συνταγματικά τα δικαιώματα της Ελληνικής μειονότητας, στην πράξη δεν τηρούσε τα συμφωνηθέντα αφού προσπαθούσε να επιφέρει μια μόνιμη διάσπαση πολιτιστικής ταυτότητας της μειονότητας μετατρέποντας αυτή σε διακοσμητικό στοιχείο χωρίς ουσία ύπαρξης. Αυτή ήταν η γενική αντιμετώπιση που διαπιστώνεται μέσα από ιστορικές παραμέτρους της διαβίωσης των Ελλήνων στην Αλβανική επικράτεια (Κολιού, 2018).

Η κατάρρευση του καθεστώτος στην Αλβανία, σήμανε και το άνοιγμα των συνόρων της γείτονος χώρας. Γεγονός που σηματοδότησε τη δημιουργία ενός τεράστιου μεταναστευτικού κύματος προς τα ελληνικά εδάφη και κατά συνέπεια αποδυνάμωσε πληθυσμιακά τόσο την ελληνική μειονότητα της Αλβανίας όσο και τον εν γένει αλβανικό πληθυσμό. Στην Ελλάδα πλέον οι μετανάστες επιδίδονται σ' έναν αγώνα δρόμου να πιστοποιήσουν την «ελληνικότητα» τους, είτε υπάρχει πραγματικά είτε όχι, ώστε να έχουν ευνοϊκότερη μεταχείριση από το κοινωνικό σύνολο αλλά και για να εξασφαλίσουν άδεια παραμονής.

Για αρκετά χρόνια βίωναν ένα καθεστώς απομόνωσης και παραγκονισμού το οποίο οδήγησε τη δεκαετία του 1990 σε ένα μεγάλο κύμα παλινόστησης με μαζικές μετακινήσεις προς την Ελλάδα κάτι το οποίο αποδείχτηκε απρόσμενο και χωρίς την απαιτούμενη ετοιμότητα αντιμετώπισης των γεγονότων που εξελίχθηκαν. Το μεγαλύτερο μεταναστευτικό κύμα αρχίζει

Δημοκρατικού Μετώπου της Αλβανίας και αρχηγός των αλβανικών ενόπλων δυνάμεων από το 1944 μέχρι το θάνατό του. Διετέλεσε επίσης πρωθυπουργός από το 1944 ως το 1954 και επίσης κατά διαστήματα ως υπουργός Εξωτερικών και Υπουργός Άμυνας.

το 1997, όταν χαλαρώνει η φύλαξη στα ελληνοαλβανικά σύνορα και η αλβανική οικονομία έχει ήδη πληγεί από την κρίση των παρατραπεζών⁵, που αποτέλεσε την αιτία να φτάσει η χώρα στα πρόθυρα του εμφυλίου και να χάσει μεγάλο οικονομικό μερίδιο από τους κόπους των Αλβανών, χρήματα που στην πλειοψηφία τους είχαν συγκεντρωθεί μετά από χρόνια εργασίας στην Ελλάδα. Πολλοί Αλβανοί, έχοντας χάσει τα πάντα, στρέφονται προς την Ελλάδα. Τότε η ελληνική πολιτεία βρίσκεται αντιμέτωπη όχι απλά με τη μαζικότητα του μεταναστευτικού κύματος που προσπαθεί να την αντιμετωπίσει με τη δημιουργία «κέντρων υποδοχής», τα οποία ομοιάζαν περισσότερο με στρατόπεδα προσφύγων, αλλά και με την καταγραφή των μεταναστών και τον διαχωρισμό τους σε «Βορειοηπειρώτες» και Αλβανούς. Η Ελλάδα δεν ήταν έτοιμη για μια τέτοια εξέλιξη.

Οι περισσότεροι διασκορπίστηκαν αρχικά στα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας με στόχο την εύρεση εργασίας για τα προς το ζήν. Χωρίς συναισθηματισμούς για τις περιουσίες τους που άφηναν πίσω (μικρές αλλά ζωτικής σημασίας), αλλά με στόχο αναγκαστικό την οικονομική ευημερία και με βασικό εφόδιο για την αποδοχή τους στην Ελλάδα, την ορθόδοξη θρησκεία τους και την Ελληνική εθνική καταγωγή κατ' επέκταση, αποκτούσαν τα απαιτούμενα έγγραφα για την παραμονή τους στη χώρα.

---

⁵ Το 1992, η αλβανική Βουλή ενέκρινε νόμο για τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος της χώρας. Η Κεντρική Τράπεζα της Αλβανίας αναλάμβανε την εποπτεία των εμπορικών τραπεζών, ανεξάρτητα αν επρόκειτο για πραγματικές τράπεζες ή για "ιδρύματα" και εταιρείες που ασχολούνταν καθ' οιονδήποτε τρόπο με τραπεζικές επιχειρήσεις. Το άρθρο 28 του νόμου (N. 7560/1992) όριζε μάλιστα ότι η Κεντρική Τράπεζα μπορούσε να επιβάλει ορισμένες υποχρεώσεις στις επιχειρήσεις αυτές, όπως για παράδειγμα να τις αναγκάσει να διατηρούν ένα αποθεματικό κεφάλαιο στην ίδια την Κεντρική Τράπεζα, ώστε να είναι σε θέση να καλύψουν τους καταθέτες τους σε περίπτωση χρεοκοπίας. Δύο χρόνια αργότερα, συζητώντας το νόμο περί χρεωκοπίας, η αλβανική Βουλή βρισκόταν και πάλι μπροστά στο πρόβλημα των παρατραπεζών (N. 8017/1995). Σύμφωνα με στοιχεία που έχει συγκεντρώσει ο Γερμανός καθηγητής Ιδιωτικού Δικαίου Φ. Μίντσελ, το προτεινόμενο νομοσχέδιο, έργο ενός ξένου εμπειρογνώμονα, περιλάμβανε ειδικό άρθρο για τις πάσης φύσεως "τράπεζες" που λειτουργούσαν ήδη στη χώρα. Διαφορετική ήταν ωστόσο η γνώμη των ειδικών του ΔΝΤ και με την πίεσή τους απαλειφθηκε η ρύθμιση που εξομοίωνε τις τράπεζες με τις λοιπές επιχειρήσεις, δίνοντας στους πιστωτές το δικαίωμα να ζητήσουν την παύση των εργασιών μιας υπό κατάρρευση τράπεζας. Ο εμπειρογνώμονας που είχε συντάξει το νομοσχέδιο διαμαρτυρήθηκε τότε έντονα, υπογραμμίζοντας ότι οι καταθέτες παρέμεναν απροστάτευτοι και προειδοποιώντας για την αναταραχή που θα ακολουθούσε την ενδεχόμενη πτώχευση των ποικιλώνυμων τραπεζών.

Μετά το 1997 και λόγω της κρίσης των πυραμίδων της Αλβανίας η μετακίνηση έγινε μαζικότερη καθώς αρκετοί ομογενείς υπέστησαν σημαντικές οικονομικές ζημιές οπότε αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την Αλβανία και να κινηθούν προς την Ελλάδα. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι μετά το 1990 παρατηρήθηκε η μεγαλύτερη μεταναστευτική ροή της Ελληνικής μειονότητας προς την Ελλάδα και βασικό μέλημα της Ελληνικής πολιτείας ήταν η διατήρηση ζωντανής της ελληνικής μειονότητας στη Βόρεια Ήπειρο εξασφαλίζοντας με βάση το διεθνές δίκαιο τον σεβασμό των δικαιωμάτων της και μακροπρόθεσμα την επικοδομητική δόμηση των σχέσεων μεταξύ των δυο χωρών (ΚΑΨΑΛΗΣ, 2003). Στατιστικά 100.000 έως 150.000 πέρασαν και εγκαταστάθηκαν στην Ελληνική επικράτεια σε αστικά κέντρα αρχικά αλλά και στην επαρχία μετέπειτα, καθώς πολλές φορές εκεί ήταν πιο εύκολη η εύρεση εργασίας.

4.2 Παράγοντες που Επηρέασαν την Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία

Αν επιδιώξουμε να μελετήσουμε βαθύτερα την αντιμετώπιση που τύγχαναν οι Έλληνες της Αλβανίας θα πρέπει να αναλύσουμε ορισμένους βασικούς τομείς όπως είναι η δυνατότητα για εκπαίδευση των νέων, τα περιουσιακά θέματα, η θρησκεία, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι και η γνωστή κρίση του 1994 που στιγμάτησε τις διμερείς σχέσεις αλλά και την εξωτερική πολιτική των δυο γειτονικών χωρών.

4.2.1 Εκπαίδευση

Ένα ζήτημα που πάντα αποτελούσε σημείο τριβών και διαφορών απο πλευράς Αλβανικών αρχών ήταν ο προσδιορισμός της εθνικής και θρησκευτικής ταυτότητας. Για περίπου έναν αιώνα υπήρχε η στοχευμένη προσπάθεια να αφαιρέσουν την εθνική ταυτότητα με μεθοδεύσεις όπως η εξορία, η άρνηση εκπαίδευσης στην Ελληνική γλώσσα και ο εξαλβανισμός των ονομάτων των Ελλήνων, παράλληλα με την υποχρέωση στράτευσης σε ιδεολογήματα και στόχους του Αλβανικού καθεστώτος.

Η εκπαίδευση ήταν απο τα σημαντικότερα σημεία που επηρέασε αυτές τις προσπάθειες καθώς η γαλούχηση της νέας γενιάς, ήταν η επένδυση για το χτίσιμο των δεδομένων του μέλλοντος και της προοπτικής. Στα δύσκολα χρόνια του κομμουνιστικού καθεστώτος πριν τη δεκαετία του 1990, δεν υπήρχε σοβαρή και αποτελεσματική αντιμετώπιση του θέματος της εκπαίδευσης.

Η αντιμετώπιση των Ελλήνων ως μειονοτική ομάδα, στερούσε και υπονόμειε πολλά απο τα δικαιώματα και ακόμα και όταν υποχρεώθηκε το Αλβανικό κράτος να συμμορφωθεί με τις διεθνείς συνθήκες και να αναγνωρίσει τον Ελληνικό πληθυσμό της περιοχής, πάντα δημιουργούσε εμπόδια μαζί με άλλες δυσκολίες, που δεν άφηνε την ανάπτυξη και τη βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης όπως για παράδειγμα η έλλειψη υποδομών και η διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας υποχρεωτικά ως ξένης γλώσσας για τη μειονότητα (ΚΟΝΤΗΣ, 1994).

Μετά το 1991 και την πτώση του κομμουνισμού τα πράγματα βελτιώθηκαν αισθητά. Τα Ελληνικά σχολεία στο πλαίσιο εκδημοκρατισμού της χώρας πέρασαν υπό τη διοικητική υπαγωγή στις κατα τόπους νομαρχίες, επιτρέπει η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας για κάθε μειονότητα, ενώ προτεραιοποιήθηκε η ίδρυση κι λειτουργία εκπαιδευτικών, πολιτισμικών και θρησκευτικών ιδρυμάτων και οργανώσεων με στόχο την κατοχύρωση και τον σεβασμό των δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων.

Παρά τι βελτιώσεις και τις υποχωρήσεις των Αλβανικών κυβερνήσεων στο πλαίσιο του εκδημοκρατισμού, ορισμένα εμπόδια δεν ξεπεράστηκαν όπως ήταν η παράλληλη εκμάθηση της Αλβανικής γλώσσας στη προσχολική ηλικία, ο περιορισμός των ελληνικών στη μέση και ανώτερη εκπαίδευση και η απαγόρευση της διδασκαλίας της γλώσσας σε περιοχές εκτός της μειονοτικής ζώνης όπως έγινε για παράδειγμα στη περιοχή του Αργυροκάστρου.

Το 1996 υπεγράφη σύμφωνο φιλίας σύμφωνα με το οποίο δόθηκε η υπόσχεση για λειτουργία μειονοτικών σχολείων και πέραν της μειονοτικής ζώνης, πρωτοβουλία που εντάχθηκε και στις προβλέψεις του συντάγματος που

καταρτίστηκε το 1998. Απο εκείνη τη χρονιά και μετά και ιδίως τα τελευταία 15 χρόνια έχουν βελτιωθεί πολύ οι υποδομές και έχει ενισχυθεί σημαντικά η εκπαιδευτική δυνατότητα που έχουν οι νέοι, και αν και εξακολουθούν να υφίστανται ορισμένα λειτουργικά και οργανωτικά προβλήματα, το επίπεδο που έχει δομηθεί αποτελεί μια ικανοποιητική εξέλιξη και αποτελεί αισιόδοξη προοπτική για τη μελλοντική κατάσταση.

4.2.2 Θρησκεία

Απο τα χρόνια του πολέμου η κυβέρνηση στην Αλβανία προσπάθησε να αποσυνδέσει τη θρησκεία απο την εκπαίδευση. Για να χτυπήσει το φαινόμενο στη ρίζα του περιόρισε τη διδασκαλία των θρησκευτικών προκαλώντας αντιδράσεις στην εκκλησία η οποία μέσα του υπουργείου δικαιοσύνης προσπάθησε να αντισταθεί σε αυτή τη μεθόδευση. Το Αλβανικό κράτος ήθελε να απομονώσει τη θρησκεία απο την εκπαίδευση γιατί τη θεωρούσε τοξική, καθώς πίστευαν ότι έδινε “αρνητικά ερεθίσματα” στους νέους και γι’ αυτό το λόγο επέβαλε την απαγόρευση κάθε δραστηριότητας σχετικής με τα θρησκευτικά στους νέους και εντός και εκτός σχολείου χτίζοντας την εκπαιδευτική δραστηριότητα στα θεμέλια του μαρξισμού (Κολιού, 2018). Κλασικό παράδειγμα της αντιθρησκευτικής / κομμουνιστικής προπαγάνδας φαίνεται σε αρχείο που διασώζεται με ένα αρθρο της εφημερίδας *Λαϊκό Βήμα*, με τίτλο “*Η θρησκευτική ιδεολογία αντιβαίνει με τη φύση του παιδιού*” και το οποίο σε ένα σημείο του αναφέρει:

*Το παιδί ζητεί να είναι δραστήριο, ενώ η θρησκεία προπαγανδίζει την υποταγή και τη συμφιλίωση, εμφυτεύει το αίσθημα του φόβου μπροστά στην ανύπαρκτη θέληση του θεού. Οι θρησκευτικές προλήψεις εμποδίζουν την παραπέρα εξύψωση της συνείδησης και της δραστηριότητας της νέας γενιάς [...] Η κομμουνιστική διαπαιδαγώγηση της νέας γενιάς είναι υψηλό ευγενικό καθήκον του σχολείου μας και των γονέων.*⁶

---

⁶ Εφημερίδα, Λαϊκό Βήμα 21 Απριλίου 1963

Ωστόσο, στο Σύνταγμα, οι προβλέψεις για την ελευθερία της πίστης και της συνείδησης και ο διαχωρισμός του κράτους από την εκκλησία είχαν θεσπισθεί και διαφύλαταν τα δικαιώματα και προστάτευαν τις ελευθερίες των θρησκευτικών κοινοτήτων. Ακόμα και από την εποχή που το καθεστώς λειτουργούσε υπό αμφιβολίες για τις σχέσεις του με την Ορθόδοξη Εκκλησία, ήταν έντονη η προσπάθεια να διατηρηθούν στην ηγεσία του κλήρου άτομα εμπιστοσύνης και του καθεστωτικού κύκλου ώστε να ελέγχεται ο ρόλος και οι όποιες δράσεις των θρησκευτικών ενώσεων.

Παρόλαυτα πολλοί κληρικοί ήταν υποστηρικτές της Ελλάδας και θεωρούσαν την Εκκλησία ως ένα καταφύγιο για την στήριξη και την εξάπλωση των συμφερόντων της Ελληνικής κοινότητας. Οι ορθόδοξοι της Αλβανίας, των οποίων η πλειοψηφία έδραζε στο Νότο της χώρας, πράγματι είχαν στενές επαφές με την ελληνική πλευρά. Μόνο που η ταύτιση τους δεν αφορούσε το ελληνικό έθνος αλλά το ελληνικό κράτος. Οι εμπορικές συναλλαγές και μια χρονικά βαθύτερη σύνδεση τους με τη γείτονα χώρα σε επίπεδο κοινωνικής τριβής και εμπορικών συναλλαγών τους επέτρεπε να τρέφουν «φιλελληνικά αισθήματα», χωρίς όμως να υπάρχει εκπεφρασμένη διάθεση ενσωμάτωσης με το ελληνικό έθνος (ΜΠΑΛΤΣΙΩΤΗΣ, 2003). Η Ορθόδοξη Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Αλβανίας αναγκαζόταν να θέτει υπο στενή παρακολούθηση άτομα του κλήρου που δραστηριοποιούνταν στην Ελληνοαλβανική μεθώριο ώστε να ελέγχουν τα θρησκευτικά δικαιώματα αλλά και τα καθήκοντα έτσι ώστε να γνωρίζουν ανά πάσα στιγμή τις όποιες δραστηριότητες.

Οι κύριες θρησκείες στην Αλβανία είναι η Μουσουλμανική, η Ορθόδοξη και η Καθολική. Ακόμα και σήμερα συναντάμε στοιχεία και από τις τρεις κατηγορίες πιστών αλλά τα δεδομένα είναι σαφώς καλύτερα. Πάντως η θρησκεία αποτελούσε πάντα πρόβλημα και μπελά για το πάλαι πότε κομμουνιστικό καθεστώς. Διακύβευμα των πιστών του καθεστώτος ήταν ότι η θρησκεία δεν χρειάζεται στους απλούς ανθρώπους καθώς δεν υπάρχει πραγματικά Θεός.

Ακόμα και οι τελετές κοινωνικού χαρακτήρα που τελεί η εκκλησία χαρακτηρίστηκαν ως θεατρινισμοί που ανήκουν στο παρελθόν και δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες της πίστης. Παρά τις συνεχείς προσπάθειες απο πλευράς Ελλήνων, οι Αλβανικές αρχές δεν επέτρεψαν στο τομέα της θρησκείας να επανακάμψει η πίστη και η λατρεία των πιστών, καθώς δεν επέστρεψαν τις εκκλησίες, τα μοναστήρια, εκκλησιαστική περιουσία, αρχεία και έργα τέχνης που είχαν αφαιρεθεί απο τους ορθόδοξους Έλληνες προσπαθώντας με αυτό το τρόπο να κάμψουν την ομαλή διαβίωση μελών της μειονότητας καθόσον η θρησκεία αποτελούσε σημαντικό χαρακτηριστικό στοιχείο της ταυτότητας της μειονότητας.

Στη δεκαετία του 1990 με τις μαζικές μετακινήσεις προς την Ελλάδα, ο διαχωρισμός γινόταν με βάση το πατρώνυμο και το όνομα των μεταναστών, από όπου συμπεριαινόταν και η θρησκεία. Άλλωστε, στα έγγραφα της ταυτότητας δεν αναγραφόταν η θρησκεία, μιας και η Αλβανία για χρόνια αποτελούσα κράτος αθεΐας και αργότερα κοσμικό. Έτσι, στην περίπτωση που από το όνομα και το πατρώνυμο διαπιστωνόταν ότι κάποιος από τους μετανάστες ήταν ορθόδοξος, τότε υπήρχε μια σαφέστατη διευκόλυνση στην απόκτηση των απαραίτητων εγγράφων. Κάποια στιγμή, όμως, το θρήσκευμα έπαψε να είναι κριτήριο ελληνικότητας, αφού υπήρχαν και άλλοι Αλβανοί πολίτες ορθόδοξοι, χωρίς όμως ελληνική καταγωγή. Μάλιστα, κάποιοι μετανάστες άρχισαν να εμφανίζουν διαβατήρια με ελληνικά ονόματα αντί για τα πραγματικά τους ονόματα, με σκοπό να αποκτήσουν τη βίζα. Εκατοντάδες Αλβανοί δέχονταν να βαπτιστούν ορθόδοξο, προκειμένου να πάρουν ελληνικά ονόματα και να μπορέσουν να περάσουν τα ελληνικά σύνορα, για να εργαστούν. Βλέπουμε λοιπόν ότι η θρησκεία αποτελεί κριτήριο για την απόδοση της βίζας απο την Ελληνική πολιτεία.

5° Κεφάλαιο - Η νέα πολιτική πραγματικότητα στις διμερείς σχέσεις

5.1 Οι Ελληνο-Αλβανικές Σχέσεις Σήμερα

Απέναντι στην Αλβανία έχουμε δύο αλληλοσυγκρουόμενα αισθήματα αυτό της απόλυτης υπεροχής, της αλαζονικής συμπεριφοράς που συνοψίζεται στην φράση «είναι Αλβανός» και, ταυτόχρονα, της ανασφάλειας και του φόβου. Η καχυποψία είναι υπαρκτή και στις δύο χώρες. Ωστόσο στην Αλβανία είναι η κυρίαρχη παράμετρος, η οποία άλλωστε επηρεάζει καταλυτικά τις διμερείς σχέσεις. Ξεκινά από το πολιτικό κατεστημένο της Αλβανίας, ειδικά δε στις κυβερνήσεις του Σοσιαλιστικού Κόμματος, παλαιά στελέχη και θέσεις του οποίου αποτελούν την προέκταση της νοοτροπίας του Εργατικού Κόμματος του Ενβέρ Χότζα.

Είναι σημαντική η μεταστροφή που σημειώθηκε στο κλίμα των σχέσεων ανάμεσα σε Ελλάδα και Αλβανία, από το 2009 και εντεύθεν. Παρά τις πολλές διακυμάνσεις η αισθητή βελτίωση στις σχέσεις των δύο χωρών είναι αυτή που τελικά κυριαρχεί καθώς διατηρούνται οι όποιες ισορροπίες. Δέκα χρόνια μετά, η θετική δυναμική που υπήρχε στα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας έχει ωριμάσει, έχουν συμβεί αρκετές καταστάσεις σε διμερές επίπεδο και οι σχέσεις επιδεινώνονται, ενώ οδεύουμε προς το τέλος της τρέχουσας δεκαετίας.

Η Ελλάδα αντιμετωπίζεται από την Αλβανία με βαθιά ριζωμένη καχυποψία ως μία «οιονεί εχθρική χώρα» (Tsaka, 2019). Αν θέλουμε να είμαστε ακριβείς, μπορούμε να προσθέσουμε ότι και η Αλβανία αντιμετωπίζεται στην Ελλάδα με υπεροψία, αλλά και φόβο. Τα όσα συνέβησαν στους Βουλευράτες στις 28 Οκτωβρίου 2018, το φονικό του Έλληνα υπηκόου στο Ελληνικό χωριό, επιβεβαίωσαν για μια φορά ακόμη την πολιτική που εφαρμόζει σταθερά σε σχέση με την Ελλάδα το αλβανικό κράτος ανεξαρτήτως καθεστώτος, κυβερνήσεων και πρωθυπουργών.

Συνοψίζεται στη φράση «Στις ελληνοαλβανικές σχέσεις η Αλβανία πρέπει πάντοτε να δείχνει ότι είναι ο ισχυρός παίκτης». Κάποιες εξαιρέσεις από τον κανόνα υπήρξαν τα τελευταία 30 χρόνια χωρίς ιδιαίτερο ειδικό βάρος και άρα να αδυνατούν να τον ανατρέψουν. Πρώτος και σημαντικότερος υποστηρικτής αυτής της μεθόδευσης προωθεί με αξιοθαύμαστη αποτελεσματικότητα, επιτυχία και συνέπεια ο πρωθυπουργός της χώρας ο Έντι Ράμα, συνεπικουρούμενη με την όποια ιδεολογική-κομματική ταυτότητα που προσδιορίζει την πολιτική θέση, δράση και αντίδραση. Κατά συνέπεια, η ερμηνεία των ενεργειών και αντιδράσεων του Αλβανού πρωθυπουργού με ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά, δεν είναι πάντοτε ορθή αν λάβουμε υπόψη ότι η δημοτικότητά του Σοσιαλιστικού Κόμματος της Αλβανίας είναι στα ύψη ακόμη και στα μέρη που ζει σημαντικό τμήμα της Ελληνικής Μειονότητας, όπως για παράδειγμα στη Δρόπολη και στους Αγίους Σαράντα. Έναντι της Ελλάδος, ο πρωθυπουργός δείχνει διαχρονικά σταθερότητα, αυτοπεποίθηση μέχρι βαθμού αλαζονείας, πυγμή, αποφασιστικότητα και συνέπεια χαρακτηριστικά που αντίστοιχα μοιάζουν να λείπουν από την πολιτική της Ελλάδος έναντι της Αλβανίας.

Η Ελλάδα δυστυχώς στην εξωτερική της πολιτική, στερείται συνέπειας και σταθερότητας καθώς στις ενέργειες της απουσιάζουν η πολιτική βούληση, η αποφασιστικότητα, η συνέπεια και η συνέχεια. Οι περισσότερες χώρες (και η Αλβανία) παρά τις όποιες αδυναμίες τους, η εξωτερική τους πολιτική δεν εξαρτάται από την κομματική ταυτότητα ή το χρώμα των κυβερνήσεων. Έχει συνέχεια και στηρίζεται σε καθαρές θέσεις επί ενός βασικού άξονα. Και δυστυχώς σε αυτό το θέμα η χώρα μας υστερεί.

Την περίοδο στα τέλη της δεκαετίας του 2009 έλαβαν χώρα καταστάσεις σημαντικές στις ελληνοαλβανικές σχέσεις. Η Ελληνική κυβέρνηση την περίοδο 2004-2009, είχε θέσει ψηλά στην ατζέντα με την Αλβανία το θέμα της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών. Απο τις λίγες φορές που λειτούργησε έχοντας θέσει πλάνο άσκησης εξωτερικής πολιτικής. Παρά τις όποιες δυσκολίες

που ως συνήθως παρουσιάστηκαν στις διαπραγματεύσεις των δύο μερών, το 2009 είχαμε ένα αποτέλεσμα.

Τον Απρίλιο του ίδιου έτους ο Έλληνας πρωθυπουργός μαζί με τον υπουργό εξωτερικών, πραγματοποίησαν επίσημη επίσκεψη στην Αλβανία. Σε αυτήν την επίσκεψη έλαβε χώρα μια απο τις σημαντικότερες ίσως συμφωνίες μεταξύ των δύο χωρών και είχε να κάνει με την συμφωνία για τον καθορισμό των θαλασσίων ζωνών και της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας. Η συμφωνία αυτή αποκτούσε ύψιστη σημασία και για έναν ιδιαίτερο λόγο. Με βάση αυτήν, η Ελλάδα αναγνώριζε επισήμως, την χάραξη των συνόρων στην ελληνοαλβανική μεθόριο, καθώς η οριοθετική γραμμή των θαλασσίων συνόρων ξεκινούσε ακριβώς από το σημείο όπου ολοκληρωνόταν η οριοθετική γραμμή των χερσαίων συνόρων της Αλβανίας. Στις 27 Απριλίου οι υπουργοί Εξωτερικών των δύο χωρών, Ντόρα Μπακογιάννη και Λουλζίμ Μπάσα, υπέγραψαν στα Τίρανα αυτήν την ιστορική για τις δυο γειτονικές χώρες, συμφωνία. Η χρονική στιγμή που επιλέχθηκε να γίνει η επίσκεψη αυτή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί τυχαία, καθώς την επόμενη μέρα η Αλβανία υπέβαλλε επισήμως την αίτησή της για ένταξη στην Ε.Ε. Ήταν επομένως το καλύτερο μήνυμα ως «δήλωση υποστήριξης» της Ελλάδας προς την αλβανική αίτηση.

Σε τέτοιες κινήσεις που λαμβάνουν χώρα στη πολιτική διάσταση των σχέσεων των δυο χωρών, εύκολα μπορεί να σκεφτεί κάποιος ότι ο ισχυρός, η Ελλάδα, επιβάλλει τις απόψεις και τις θέσεις της όπως επιβάλλουν τα συμφέροντά της στον ανίσχυρο, την Αλβανία. Ας μην αιφνιδιαστούμε με τέτοιες σκέψεις. Ανεξαρτήτως της διαφοράς ισχύος, πολιτικής, οικονομικής και αμυντικής τα "αδύναμα" Τίρανα, έχουν κατορθώσει να επιβάλλουν στην "ισχυρή" Ελλάδα, τη δική τους γραμμή, θέση και πολιτική στην εξέλιξη και διαμόρφωση των σχέσεων. Ακόμα και ο πρωθυπουργός εμπαίζει την Ελληνική θέση και στάση σε δηλώσεις του την τελευταία διετία:

“Η Ελλάδα, ώριμος και «Ευρωπαϊός» γείτονας που αρέσκεται να κοιτάζει συχνά αφ’ υψηλού τους Αλβανούς και τα Τίρανα, άνοιξε την θύρα

εισόδου της Αλβανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Καυχιέται μάλιστα ότι κατόρθωσε να παρακάμψει τις αντιστάσεις και επιφυλάξεις πολλών εταιρών. Το 2018, δυστυχώς, έχει πολλά κοινά σημεία με το 2014 , το 2013 και με το 2010. Δίδουμε, χωρίς να λαμβάνουμε. Η ιστορία, δυστυχώς, επαναλαμβάνεται. Η ιστορία της συνέχειας των εσφαλμένων χειρισμών των Αθηνών, ανεξαρτήτως κυβερνήσεων, κυβερνητών και κομμάτων, έχει μία αξιοθαύμαστη συνέπεια και συνέχεια... Παραμένει η μόνη σταθερά στις ευμετάβλητες και εύθραυστες σχέσεις μας.

Ξεκάθαρες θέσεις και απόψεις απο τον πρωθυπουργό της χώρας, στηριζόμενες κυρίως σε μια κουλτούρα που επικρατεί και καλλιεργείται και όχι σε μεμονωμένα περιστατικά ή σε εξελίξεις που συνεχώς μεταβάλλονται. Σε δηλώσεις του θέτει την έννοια της ανοχής απο τη χώρα του σε καίρια ζητήματα έναντι της Ελλάδας, ενώ άλλοτε τονίζει την σημασία και την βαρύτητα των ελληνοαλβανικών σχέσεων και παρά τις αντιστάσεις που υπάρχουν, οι στενές σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας αποτελούν θεμελιώδη όρο, ιδιαίτερα για την ενίσχυση της θέσης της Αλβανίας στα Βαλκάνια.

5.2 Ο Ρόλος των Τρίτων στη Περιοχή

Η σημασία που έχουν για την Ελλάδα οι σχέσεις με την γειτονική Αλβανία και με τον αλβανικό παράγοντα στα Βαλκάνια, δηλαδή με τους Αλβανούς της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και με τη Δημοκρατία του Κοσόβου, αφορά κατά βάση τα συμφέροντα της Ελλάδος υπό τη θετική ερμηνεία και όχι υπο την έννοια της εκμετάλλευσης ή της διεκδίκησης στοιχείων που δεν μας ανήκουν.

Αντίστοιχα σημαντικής σπουδαιότητας είναι και η σημασία που έχει η Ελλάδα για την Αλβανία και για τον αλβανικό παράγοντα στα Βαλκάνια αφού είναι ο ομφάλιος λώρος που πρέπει να τροφοδοτηθεί για να ανπτυχθεί το εμβρυακό οικοδόμημα μιας ευρωπαϊκής Αλβανίας και όχι μόνο. Αυτό ετοιμάζεται, κυρίως στους στόχους, στην ισχύ, στις διεθνείς σχέσεις και στις δυνατότητες της Ελλάδος στο διεθνές περιβάλλον.

Η ευθύνη ωστόσο, που χρεώνεται σε συγκεκριμένους πολιτικούς της Αλβανίας για την δυσοίωνα τροπή των σχέσεων με τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, και ιδιαίτερα μετά τις πολιτικές πρωτοβουλίες και μεθοδεύσεις τον Ιούλιο του 2009, οι οποίες επέφεραν τη δικαστική ακύρωση της Συμφωνίας για τις Θαλάσσιες Ζώνες και την Α.Ο.Ζ. είναι χαρακτηριστικός παράγοντας για την έκβαση των σχέσεων⁷. Οι πραγματικοί λόγοι ακύρωσής της ανωτέρω συμφωνίας, έχουν αποκαλυφθεί στην Αλβανική Βουλή (Σαββαΐδης, 2019).

Μαζί με όλα αυτά, η αρνητική παρεμβολή της Τουρκίας στις ελληνοαλβανικές σχέσεις είναι γεγονός αδιαμφισβήτητο. Η Κυβέρνηση των Τιράνων, σε όλα τα στάδια των διμερών μας διαπραγματεύσεων από το Φεβρουάριο του 2016, τηρούσε αναλυτικά ενήμερη σε υψηλό πολιτικό επίπεδο την Τουρκία. Τι καλύτερο δώρο για την γείτονα χώρα εξ ανατολών, η οποία επιδιώκει να μετατρέψει τη Βαλκανική, σε Τούρκικο προάστιο προς τη δύση.

Η Τουρκία προσφέρει τεχνική και νομική υποστήριξη στην Αλβανία και επιδιώκει να εμπλέκεται σε κάθε δραστηριότητα όπως η νέα Συμφωνία για τις θαλάσσιες ζώνες σε η οποία διαφέρει σε ύψος εντελώς σύγκριση με την

---

⁷ Πράγματι, η Συμφωνία αυτή, εκτός του ότι προσδιορίζει κατά τρόπο σαφή, δίκαιο και ισόρροπο τα δικαιώματα και τα όρια των θαλασσιών ζωνών των δύο χωρών (υφισταμένων ή και μελλοντικών π.χ. ΑΟΖ), μέσω οριοθετικής γραμμής πολλαπλών χρήσεων, βασιζομένης στη μέση γραμμή ίσης αποστάσεως μήκους 65 ν.μ., και γεωγραφικών συντεταγμένων προσδιοριζομένων από 150 στίγματα, συμβάλλει ουσιαστικά στη γεωπολιτική ισορροπία της περιοχής αλλά και γενικότερα στη σταθερότητα των Βαλκανίων, τόσο στον χερσαίο όσο και στον θαλάσσιο χώρο. Ακολουθεί κατά γράμμα τις διατάξεις του Δικαίου της Θαλάσσης (Σύμβαση Montego Bay), αναφορικά με τα δικαιώματα των νήσων, κλείσιμο των κόλπων κ.τ.λ. Όπως σε όλες τις ανάλογες διεθνείς συμφωνίες, προβλέπεται η κύρωσή της από τα Εθνικά Κοινοβούλια. Δυστυχώς όμως τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν ομαλά, υπαιτιότητα αποκλειστικά της αλβανικής πλευράς. Συγκεκριμένα, το Σοσιαλιστικό Κόμμα (με τον ηγέτη του και νυν Πρωθυπουργό Ε. Ράμα) έχασε τις εκλογές (Ιουνίου 2009) και πραγματοποιώντας στροφή 180° προσέφυγε στο Αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο κατά της Συμφωνίας. Η Συμφωνία είχε υποβληθεί στην Αλβανική Βουλή όπου είχε ήδη εγκριθεί στις δύο από τρεις υποεπιτροπές πριν προωθηθεί στην Ολομέλεια προς κύρωση (Οκτώβριος 2009). Το τελευταίο με απόφασή του τον Ιανουάριο του 2010 κήρυξε τη συμφωνία ως αντικείμενη στο Σύνταγμα της χώρας, μια διαδικασία η οποία ως δυνατότητα ουδέποτε είχε γνωστοποιηθεί στην πλευρά μας, ούτε είχε εφαρμοσθεί έναντι οποιασδήποτε άλλης χώρας, με την οποία να είχε συμβληθεί η Αλβανία. (πηγή: Ημερήσιος τύπος-Το Βήμα από 07/09/2019)

υποδειγματική συμφωνία του 2009. Πρέπει να γίνει αντιληπτό και να ξεκαθαρίσουν οι ηγέτες της Αλβανίας, αν επιθυμούν να τους αντιμετωπίζει η Ελλάδα σαν μια γειτονική φιλική χώρα ή σαν το μακρύ χέρι μίας νευρικής, επιθετικής και αναθεωρητικής Τουρκίας, η οποία ολοένα και περισσότερο απομακρύνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Και καθώς η αυτοκριτική είναι ο βασικότερος τρόπος για την πρόοδο και την βελτίωση κάθε αρνητικού στοιχείου των πρωτοβουλιών και των δράσεων μας, στο μερίδιο ευθύνης, ή καλύτερα στα λάθη που μας αναλογούν, είναι και το γεγονός ότι η ανωτέρω συμφωνία του 2009, ουδέποτε ήλθε τότε προς κύρωση στην Βουλή των Ελλήνων από δύο διαδοχικές κυβερνήσεις. Θα μπορούσαμε να αναλύσουμε τις αντίστοιχες εσφαλμένες πρωτοβουλίες μας στην εξωτερική μας πολιτική αλλά εκφεύγει της παρούσας εργασίας.

Για το συγκεκριμένο όμως θέμα, ευθύνη για την τροπή των σχέσεων έχει και η Ελλάδα. Ορισμένα θέματα εξ' αμελείας δικής μας, αφέθηκαν να χρονίσουν και να επιβαρύνουν περισσότερο την ήδη καχύποπτη ατμόσφαιρα. Επωφελήθηκαν τρίτοι (Τουρκία), οι οποίοι εκμεταλλεύτηκαν καραστάσεις και προωθούν τα δικά τους συμφέροντα. Τροφοδοτούμε έτσι και ενισχύουμε την, ούτως ή άλλως υπαρκτή, εχθρότητα και καχυποψία. Για παράδειγμα με την άρνησή μας, στα 20 χρόνια ισχύος του διμερούς συμφώνου του 1996, δεν επιβάλαμε να υπογράψουμε από κοινού, ένα κοινό πρωτόκολλο με τα πρακτικά συντήρησης των σημαδιών οριοθέτησης της κοινής μας μεθορίου.

5.3 Ο Ρόλος της Μειονότητας

Κεντρική σημασία για την Ελλάδα θα έπρεπε να έχει η Ελληνική Εθνική Μειονότητα (Ε.Ε.Μ) στην Αλβανία. Είναι ο σημαντικότερος πόλος πίεσης ή καλύτερα το εργαλείο αξιοποίησης και διαχείρισης των διμερών σχέσεων. Είναι σήμερα η μόνη συμπαγής Ελληνική Μειονότητα σε όμορη χώρα. Δεν είναι συμπτωματικές οι συστηματικές προσπάθειες των Τιράνων να αποδομήσουν την Ελληνική Εθνική Μειονότητα στην Χειμάρρα.

Το καθεστώς και το νομικό πλαίσιο του Ενβέρ Χότζα για αυθαίρετο περιορισμό της Ε.Ε.Μ. σε ορισμένες «γεωγραφικές ζώνες» αποκλειστικά (αποκλείονται η Χειμάρρα και η Κορυτσά), διέπει ακόμη και σήμερα το καθεστώς της στη σύμμαχο στο ΝΑΤΟ Αλβανία, και υποψήφια για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με την στήριξη της Ελλάδας.

Αντίστοιχα όμως και στο θέμα αυτό, είναι ανεξήγητη και αμφιλεγόμενη υπό την πολιτική διάσταση, η αρνητική στάση του Ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών και η υπεροπτική αντιμετώπιση προς το Κόμμα της Ένωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το μόνο Κόμμα στην Αλβανική Βουλή, που είναι σε θέση και εκφράζει αυθεντικά τα προβλήματα και τις προσδοκίες της Ελληνικής Εθνικής Μειονότητας, παρά τα προβλήματα και τις όποιες δυσκολίες. Αντίστοιχη κατάσταση έχει υπάρξει και στο παρελθόν και δεν έχει να κάνει με άτομα, αλλά με νοοτροπία (ΜΑΛΚΙΔΗΣ, 2007).

Οι παραλείψεις και η σπορά εσφαλμένων δράσεων, ίσως είναι το μόνο πεδίο στο οποίο υπάρχει συνέχεια και συνέπεια στην άσκηση της πολιτικής από την Ελλάδα έναντι της Αλβανίας. Το Μάιο του 1996, υπεγράφη το Σύμφωνο Φιλίας, Συνεργασίας και Καλής Γειτονίας της Ελλάδος με την Αλβανία από τους υπουργούς Εξωτερικών Θόδωρο Πάγκαλο και Μπεσνίκ Μουσταφάϊ επί πρωθυπουργών Κώστα Σημίτη και Σάλι Μπερίσα.

Στις 28 Αυγούστου 2018, συμπληρώθηκαν 31 χρόνια από την άρση της εμπόλεμης κατάστασης (το «Εμπόλεμο») με την Αλβανία⁸. Προ μηνών, ήμαστε κοντά στην επίτευξη ενός σπουδαίου στόχου που αφορά την ολοκλήρωση ενός νέου αναθεωρημένου Συμφώνου, που θα επιχειρήσει να άρει τις παρερμηνείες, να αποσαφηνήσει και να δώσει απαντήσεις και λύσεις όπου

---

⁸ Η κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου με πρόταση του ιστορικού πρωτεργάτη των ελληνοαλβανικών σχέσεων Κάρολου Παπούλια προέβη στην ενέργεια αυτή με Κυβερνητική Απόφαση η οποία εν τούτοις, δεν έλαβε τον τύπον του Νόμου. Κύρια παρενέργεια ήταν να παραμείνουν σε ισχύ συγκεκριμένοι νόμοι που αφορούν κυρίως στην απόδοση στους νόμιμους δικαιούχους (Αλβανούς πολίτες) των λεγομένων «Περιουσιών που ετέθησαν υπό τη Μεσεγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου» ήδη από τον Οκτώβριο του 1940. Οι περιουσίες αυτές δεν ανήκουν ούτε αφορούν στους Τσάμηδες.

τούτο είναι εφικτό, και να αποτελέσει τον οδηγό και την βάση αναφοράς για το παρόν και βέβαια το μέλλον και για τις δύο γειτονικές χώρες.

5.4 Αλβανία και Ευρωπαϊκή Προοπτική

Τα τελευταία 20 χρόνια ωστόσο, πολλές πολιτικές κυβερνήσεις επέδειξαν βούληση για την επίλυση των πραγματικών προβλημάτων με την Αλβανία. Το 2016, άρχισε μια προσπάθεια επίλυσης των εκκρεμοτήτων η οποία προσπάθεια, τουλάχιστον στο επίπεδο του σχεδιασμού, ήταν σωστή παρά του ότι περιελάμβανε μονομερείς παραχωρήσεις, χωρίς αντίστοιχα ανταλλάγματα. Παρά την συναίνεσή μας για την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Αλβανίας με την Ε.Ε. χωρίς απαιτήσεις άλλου είδους, αρμόδιο στέλεχος της αλβανικής κυβέρνησης υποστήριξε ότι η Αθήνα, ως αντάλλαγμα, ζήτησε την στήριξη των Αλβανών της πΓΔΜ στην Συμφωνία των Πρεσπών (Τζίμας, 2019). Και όλα αυτά σε μια συνέχεια κακών επιλογών, αφού το 2014, επί Ελληνικής Προεδρίας της Ε.Ε., συναινέσαμε άνευ όρων και προϋποθέσεων στην επιλογή της Αλβανίας ως υποψήφιας προς ένταξη χώρας.

Το όλο σκεπτικό των ανωτέρω δεν σχετίζεται με την αρνητική στάση που πρέπει να τηρεί μια χώρα σε θέματα διπλωματικών / πολιτικών «παροχών». Το αντίθετο μάλιστα. Όμως τέτοιες προσεγγίσεις, ειδικά σε ένα διεθνές σύστημα πρέπει να ακολουθούνται απο ανάλογα ανταλλάγματα τα οποία θα είναι συμφωνημένα, γραπτά και εγκεκριμένα από την εκάστοτε Βουλή. Βλέπουμε τι συμβαίνει με τις μεγάλες δυνάμεις ανά την υφήλιο. Η εμπειρία δείχνει ότι η κάθε χώρα που προβαίνει σε τέτοιες “συναλλαγές” και δη στη περίπτωση μας η Αλβανία, θα βρει τρόπους να αναδιπλωθεί και να υπαναχωρήσει.

Αν αναλύσουμε λίγο εκτενέστερα την περίπτωση της ευρωπαϊκής προοπτικής της Αλβανίας, δεν αντιληφθήκαμε να παρουσιάστηκε σε κανένα μέσο μαζικής ενημέρωσης κάποια αντίδραση θετική ή ανταποδοτική απο τη γειτονική χώρα για τις ενέργειες και τις πρωτοβουλίες της Ελλάδας. Πιθανά ακριβώς, επειδή θεωρεί ότι η Ελλάδα, όταν προσφέρει κάτι χωρίς να ζητά αντάλλαγμα, το κάνει επειδή είναι σε θέση αδυναμίας. Προφανώς και δεν είναι

το ζητούμενο αυτό. Το αποτέλεσμα είναι αυτό που μας ενδιαφέρει και το οποίο έχει να κάνει με το τι συμπεριφορά δείχνουμε, ή παροτρύνουμε τους γείτονες να πιστεύουν για μας. Στις σχέσεις μας με την Αλβανία, διαχρονικά, συμπεριφερόμαστε σαν να τους δείχνουμε ανεκτικότητα λόγω ότι δεν είναι τόσο καλοί όσο εμείς που ήδη ανήκουμε στην Ευρώπη.

Αντίστοιχα οι Αλβανοί θεωρούν ότι ήμαστε σε θέση αδυναμίας, προφανώς όχι στρατιωτικής ή αμυντικής. Απλώς πολλές φορές, ακόμα και στις διαπροσωπικές μας σχέσεις, η καλοσύνη μας και η προθυμία μας δεν λαμβάνεται με τον τρόπο που εκπέμπεται κι έτσι αναπόφευκτα, η Ελλάδα δείχνει διαρκώς ότι είναι σε θέση πολιτικής και διαπραγματευτικής αδυναμίας. Προς αντιμετώπιση αυτής της μεθόδευσης έρχεται ένα αναθεωρημένο, εκσυγχρονισμένο και μεταλλαγμένο Σύμφωνο Φιλίας που θα επιχειρήσει να άρει την καχυποψία και τις εκατέρωθεν ερμηνείες και παρερμηνείες, αποτελώντας συνάμα τον θεμελιώδη χάρτη των σχέσεων των δύο γειτονικών χωρών. Δεν είναι εύκολη διαδικασία η μεταστροφή του υφιστάμενου κλίματος αφού κάθε διαπραγματευτικό αποτέλεσμα με την Αλβανία έχει να διαχειριστεί την εντελώς αρνητική διάθεση της κοινής γνώμης στην Ελλάδα. Επιπρόσθετα για λόγους που αφορούν την πιθανά στοχευμένη έλλειψη έγκαιρης και πλήρους ενημέρωσης των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα, θα ήταν δύσκολο να πιστεύει κανείς ότι η διαμόρφωση της πολυπόθητης εθνικής συνεννόησης και της αναστροφής του καχύποπτου κλίματος, είναι εφικτή μεθόδευση στις σημερινές συνθήκες.

Η πολιτική συνεννόηση δεν είναι περιστασιακή και αποσπασματική. Η Ελληνική πολιτική χαράσσεται με βάση την εκλογική απήχηση και με δεδομένη τη μετωπική σύγκρουση της εκάστοτε κυβέρνησης με την εκάστοτε αντιπολίτευση και την κατηγορηματική αντίθεση της πλειοψηφίας της κοινής γνώμης στην Συμφωνία των Πρεσπών, μπορούμε να προδικάσουμε ότι ακριβώς ανάλογη τύχη θα έχει και το προϊόν / αποτέλεσμα των, εν εξελίξει, διαπραγματεύσεων με τα Τίρανα.

Συμπερασματικά, υπό τις σημερινές συνθήκες, διαφαίνεται ότι η σύντομη ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων μεταξύ Αθηνών και Τιράνων απέχει πολύ απο το να γίνει εφικτή. Η Ελληνική πλευρά θα πρέπει υλοποιήσει έναν σχεδιασμό ενεργειών που θα ταυτίζεται με την ολοκλήρωση των τριών βασικών σταδίων που θα είναι προαπαιτούμενο στις διμερείς διαβουλεύσεις σε σχέση με την Αλβανία: υπογραφή, κύρωση, εφαρμογή. Όποια πρωτοβουλία προκύψει μελλοντικά για βελτίωση των σχέσεων θα πρέπει να πιστοποιείται απο το Συνταγματικό Δικαστήριο της Αλβανίας το οποίο βέβαια σήμερα, έχει παραλύσει λόγω της άρνησης του Προέδρου της Αλβανίας κ. Ιλίρ Μέτα να ορίσει τους δικαστές. Πρέπει να εξασφαλίσουμε ότι δεν θα έχουμε την επανάληψη του θεσμικού σκηνικού που προκάλεσε την ακύρωση της συμφωνίας του 2009 για την οριοθέτηση της Α.Ο.Ζ.

6^ο Κεφάλαιο - Η Σύγχρονη Ιστορία

Είδαμε νωρίτερα πως το ξεκίνημα της τελευταίας δεκαετίας, βρήκε τις σχέσεις των δύο χωρών να δοκιμάζονται εντόνως. Η μη υπογραφή της συνθήκης του 2009 και η δολοφονία Έλληνα μειονοτικού στην Χιμάρα δυσχέραναν τις σχέσεις των δύο κρατών με αποτέλεσμα η Ελλάδα να αποφασίσει την υποβάθμιση των διπλωματικών της σχέσεων με την Αλβανία στον βαθμό του υπηρεσιακού Γενικού Γραμματέα. Η απόφαση αυτή ελήφθη κυρίως ως αντίδραση στην υπαναχώρηση της Αλβανίας από την υπογεγραμμένη συμφωνία του προηγούμενου έτους.

Το κλίμα δυσχέρανε ακόμη περισσότερο η αμφισβητούμενη από Ελληνικής πλευράς απογραφή πληθυσμού που έλαβε χώρα στην Αλβανία το 2011, θεωρώντας πως δεν αποδίδονται οι πραγματικοί αριθμοί της Ελληνικής εθνικής μειονότητας και των Χριστιανών Ορθοδόξων της χώρας. Εν τούτοις, παρά τα προβλήματα και τις αντιστάσεις που εξακολουθούν να υπάρχουν και θα υπάρχουν ανεξαρτήτως των συμβατικών κειμένων που υπογράφονται, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Αλβανία, οφείλουμε να κοιτάξουμε μπροστά, έχοντας όμως σταθερή πορεία. Να ακολουθήσουμε σταθερή πολιτική, χωρίς περιπτώσεις ενθουσιασμούς, μεγάλες προσδοκίες και εξίσου μεγάλες απογοητεύσεις.

Διότι η επιστροφή στο παρελθόν και η οπισθοδρόμηση, που συχνά συνοδεύονται με συνθήματα περί εδαφικών διεκδικήσεων στην Αλβανία κυρίως, αλλά και από κάποιους στην Ελλάδα ειδικά όταν οι σχέσεις μας διέρχονται στάδια υπερθέρμανσης, δεν συνιστά λογική επιλογή ως λύση. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το παρελθόν στα Βαλκάνια είναι βαρύ (Αντωνόπουλος, 1995). Βαραίνει όμως περισσότερο, όταν αποφασίζουμε να δώσουμε προτεραιότητα στο μέλλον. Αυτό ακριβώς σήμερα συμβαίνει στις περίπλοκες και επιβαρυνμένες σχέσεις μας, ειδικά μετά το θερμό επεισόδιο στους Βουλιάρτες, με την Αλβανία.

Ιστορικά στους Βουλιάρατες είχαμε δύο συμβάντα τα οποία, παρότι απέχουν περίπου 78 χρόνια, έχουν πολλά κοινά σημεία: το 1940-41 η Αλβανία ήταν εχθρική προς την Ελλάδα χώρα. Χρειάστηκαν 77 χρόνια για να επιτρέψει η σημερινή Αλβανία, εταίρος και σύμμαχος στο ΝΑΤΟ, την αναζήτηση και τον ενταφιασμό των οστών των Ελλήνων πεσόντων. Η Αλβανία, μια χώρα που βγήκε από το σκοταδιστικό καθεστώς του Χότζα πριν από τρεις δεκαετίες περίπου και αυτοκαταστράφηκε εκ νέου το 1997, μπορεί να αντλήσει θετικά συμπεράσματα μία ακόμη φορά για τη διαχείριση, εκ μέρους των κυβερνητών της, μίας κρίσης με την Ελλάδα που είχε θύμα ένα Έλληνα. Ανεξαρτήτως της δικής του πράξης.

Η τακτοποίηση των εκκρεμοτήτων μας με τη γειτονική Αλβανία αποτελεί συνθήκη αναγκαία προκειμένου οι συμβατικές μας σχέσεις να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις, στις ανάγκες και στις προκλήσεις του 21^{ου} αιώνα. Καμμία όμως Συνθήκη και Συμφωνία δεν πρόκειται να καλύψει το κενό, την απόσταση θα έλεγα ορθότερα, που η έλλειψη εμπιστοσύνης χωρίζει τις δύο γειτονικές χώρες. Κυρίως δε τις πολιτικές ηγεσίες, τις γνωστές δομές και τα «εύφλεκτα» μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Ας μη θεωρήσουμε ως περιστασιακή ή συναισθηματική την ενορχηστρωμένη, από την σοσιαλιστική κυβέρνηση της Αλβανίας, γενικευμένη επίθεση κατά της Ελληνικής Εθνικής Μειονότητας και συλλήβδην των Ελλήνων με αφορμή τους Βουλιάρατες. Μάλιστα ακούσαμε τώρα και τον πρωτοφανή χαρακτηρισμό «ψευδο-Ελληνες» από τον σοσιαλιστή πρώην Πρωθυπουργό και υπουργό Άμυνας της γειτονικής μας χώρας. Η συγκεκριμένη δράση και αντίδραση των Τιράνων αποτελεί πράξη βαθιά πολιτική. Δεν είναι περιστασιακή. Θα επαναληφθεί σε πρώτη ευκαιρία. Είτε στην Δρόπολη είτε στη Χειμάρρα. Ενισχυμένη και με περισσή αυτοπεποίθηση μάλιστα από την αδράνεια και την κατευναστική στάση των Αθηνών μετά το φονικό στους Βουλιάρατες.

Στην Ελλάδα διαδόθηκε η πίστη πως η εκλογή του Ράμα θα οδηγούσε σε αλλαγή πορείας την αλβανική εξωτερική πολιτική. Σε αυτή την πεποίθηση συνέβαλλαν οι επισκέψεις του Ράμα στην Ελλάδα, τόσο πριν τις Αλβανικές εκλογές όσο και λίγους μήνες μετά, έχοντας ιδιωτική συνάντηση με τον Έλληνα ομόλογό του, καθώς και οι ίδιες οι δηλώσεις του Έντι Ράμα όπου σημείωνε χαρακτηριστικά πως: «Σήμερα, η Αλβανία στηρίζει την εξωτερική πολιτική της στην αρχή: Μηδενικά προβλήματα με τους γείτονες, και η κυβέρνησή μου θα στηριχτεί σε αυτήν ακριβώς την αρχή» και ότι «Η κυβέρνησή μας θεωρεί την Ελλάδα μια φίλη χώρα και στρατηγικό εταίρο, όπου ζει και εργάζεται ένας μεγάλος αριθμός Αλβανών που έφυγαν μετά το '90». Το ίδιο έτος και κατά την επίσκεψη του Έλληνα προέδρου της Δημοκρατίας, Κάρολου Παπούλια, τέθηκε από τον Αλβανό ομόλογό του, Μπουγιάρ Νισάνι, το ζήτημα της άρσης του εμπόλεμου ανάμεσα στις δύο χώρες. Ο Έλληνας πρόεδρος εξέφρασε την ελληνική στήριξη στην ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας ενώ στην συνέχεια συναντήθηκε τόσο με τον Έντι Ράμα όσο και με τον πρόεδρο του Αλβανικού κοινοβουλίου, Ιλίρ Μέτα, με τον οποίο δήλωσαν από κοινού πως έχει αρχίσει μια νέα εποχή συνεργασίας για τις δύο χώρες, υπογραμμίζοντας παράλληλα την σημασία της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία.

Η σχετική ετοιμότητα του Ράμα να ωθήσει θετικώς τις ελληνοαλβανικές σχέσεις είχε αρχίσει να αμφισβητείται από νωρίς. Όπως αναφέρει ο πρέσβυς ε.τ. Αλέξανδρος Μαλλιός, η πολιτική της Αλβανίας δεν εξαρτάται από πολιτικές ή κομματικές ταυτότητες παρά έχει συνέχεια. Οι δηλώσεις περί νέου κεφαλαίου στις ελληνοαλβανικές σχέσεις δεν έκαναν τίποτα άλλο από το να αντανακλούν τις Ελληνικές ψευδαισθήσεις.

Τον Ιούνιο του 2014 η Αλβανία φάνηκε να γυρίζει σελίδα στην ιστορία της καθώς της αποδόθηκε το καθεστώς υποψήφιας προς ένταξη χώρας στην Ε.Ε. Ο τότε υπουργός Εξωτερικών Ν. Κοτζιάς, θεωρούσε αδιανόητο η Ελλάδα να συναινέσει στην ένταξη της Αλβανίας στην Ε.Ε. χωρίς να λάβει ανταλλάγματα. Έψεγε, μάλιστα, και τις προηγούμενες κυβερνήσεις για την άνευ

όρων είσοδο της Αλβανίας στο ΝΑΤΟ. «Η εξωτερική πολιτική μιας χώρας δεν μπορεί να είναι φιλανθρωπία», έγραφε χαρακτηριστικά.

Το έτος 2015 η Αλβανία όξυνε τις σχέσεις της με την Ελλάδα ιδίως μέσα από δηλώσεις που έρχονταν ως συνέπεια μιας αίσθησης που επικρατούσε στην Αλβανία σύμφωνα με την οποία η Ελλάδα, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που την ταλαιπώρησε, έχασε μεγάλο μέρος της ισχύος της. Κύριος εκφραστής της άποψης αυτής είναι ο Έντι Ράμα ο οποίος, θεωρώντας πως ηγείται μια περιφερειακής δύναμης αναφερόταν συχνά στους Έλληνες συνομιλητές του για την «κρίση» που βίωσε η Ελληνική οικονομία. Τα απτά αποτελέσματα του κλίματος αυτού στην Αλβανική πολιτική ηγεσία εντοπίζονται και στην επίδοση ρηματικής διακοίνωσης του Αλβανικού Υπουργείου Εξωτερικών στον Έλληνα πρέσβη στα Τίρανα, όπου του μεταφερόταν η Αλβανική όχληση ώστε να τροποποιήσει η Ελλάδα το πρόγραμμα ερευνών της στο Ιόνιο καθώς «παραβίαζε» την Αλβανική υφαλοκρηπίδα.

Το θεωρητικώς καλό κλίμα που επικράτησε στις Ελληνοαλβανικές σχέσεις μετά την άνοδο του Ράμα στην εξουσία δεν μεταφράστηκε σε μεταβολή των θέσεων των δύο χωρών από τις πάγιες απόψεις τους σε ορισμένα ζητήματα. Σε συνέχεια των προηγούμενων χρόνων, οι δύο χώρες φαίνονταν να έχουν διαφορετικές αντιλήψεις για τις μεταξύ τους διαφορές ή και πολύ περισσότερο για το ποιες είναι αυτές.

Τον Σεπτέμβρη του 2015, στο περιθώριο της Συνόδου της Ε.Ε. για τα Δυτικά Βαλκάνια, ο Έλληνας πρωθυπουργός, Αλέξης Τσίπρας, συναντήθηκε με τον Αλβανό ομόλογό του, Έντι Ράμα. Το κλίμα της συνάντησης των δύο ηγετών φαινόταν να είναι θετικό, με τον Ράμα να προσκαλεί τον Τσίπρα να επισκεφθεί την Αλβανία. Στην συνάντηση συζητήθηκαν διμερή ζητήματα των χωρών με τον Αλ. Τσίπρα να εκφράζει την υποστήριξη της Ελλάδος για την πλήρη ένταξη της Αλβανίας στην Ε.Ε., ζητώντας, όμως, τον σεβασμό και την προστασία της Ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία.

Από το 2016, το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής και ο επίκουρος καθηγητής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας Ι. Αρμακόλας, υποστήριξαν την επιδίωξη μιας συμφωνίας που θα περιέχει όσο το δυνατόν περισσότερα από τα ανοιχτά ζητήματα των δύο χωρών, ανεξάρτητα από την σημασία τους, καθώς με αυτόν τον τρόπο θα γινόταν με μεγαλύτερη ευκολία αποδεκτή και από τις δύο πλευρές. Ο Έλληνας υπουργός Εξωτερικών προσανατολίστηκε και αυτός στο να προτείνει στην Αλβανία μια συμφωνία-πακέτο προς επίλυση όλων των διμερών θεμάτων των χωρών. Η οριοθέτηση της ΑΟΖ ανάμεσα σε Ελλάδα και Αλβανία, η διευθέτηση των περιουσιακών ζητημάτων που υπάρχουν και στις δύο πλευρές, η περισυλλογή των οστών περίπου 11.000 Ελλήνων στρατιωτών οι οποίοι σκοτώθηκαν κατά τον Ελληνο-ιταλικό Πόλεμο και παραμένουν θαμμένοι σε πολλές διαφορετικές τοποθεσίες, καθώς και ο σεβασμός των δικαιωμάτων της Ελληνικής μειονότητας, φαίνονταν να είναι τα κυριότερα θέματα προς επίλυση. Βασική ελληνική επιθυμία ήταν να λυθούν όλα τα ζητήματα πριν ξεκινήσουν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Αλβανίας με την Ε.Ε. ώστε να μην τεθεί ο κίνδυνος να μείνουν εκκρεμή κάποια ζητήματα όταν και εφόσον η Αλβανία ενταχθεί στην Ένωση.

Το φθινόπωρο του 2016 στο πλαίσιο του Αλβανικού σχεδίου ανάπτυξης της Χιμάρας «Himara e Re», σχεδιάστηκαν και συντελέστηκαν 19 κατεδαφίσεις σπιτιών όπου διέμεναν οικογένειες της Ελληνικής εθνικής μειονότητας. Στο κάλεσμα του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών να σταματήσει τις κατεδαφίσεις, ο Αλβανός πρωθυπουργός απάντησε πως για όλα τα κτίρια στην Χιμάρα τηρείται η ίδια νομοθεσία, ανεξαρτήτως της φύσης κάθε οικοδομήματος.

Η επανεκλογή Ράμα το 2017, διατήρησε τον Νπιτμίρ Μπουσάτι στο Αλβανικό Υπουργείο Εξωτερικών και τη δυναμική που φάνηκε να αναπτύσσεται στις σχέσεις του με τον Νίκο Κοτζιά, ακέραιο. Η νέα εντατική προσπάθεια των δύο χωρών να λύσουν τα διμερή τους ζητήματα αποτυπώθηκε στις τακτικές

συνομιλίες των υπουργών Εξωτερικών, σε Τίρανα, Κρήτη και Κορυτσά εντός του 2017, και εκ νέου στα Τίρανα τον Μάρτιο του 2018.

Ενώ η θετική δυναμική που αναπτυσσόταν την τελευταία τριετία ανάμεσα στις δύο χώρες, ιδίως μέσα από τις κοινές πρωτοβουλίες των υπουργών Εξωτερικών, διέρρεε ένα κλίμα αισιοδοξίας για την ολοκλήρωση της Συμφωνίας, δύο άσχετα μεταξύ τους περιστατικά ήρθαν να ανακόψουν το momentum αυτό. Η παραίτηση του Έλληνα υπουργού Εξωτερικών Ν. Κοτζιά, έδρασε επιβραδυντικά ως προς τις εξελίξεις στις συζητήσεις των δυο χωρών. Επίσης, το γεγονός ότι η Αλβανική αστυνομία τραυμάτισε θανάσιμα Έλληνα ομογενή ανήμερα της Ελληνικής Εθνικής Εορτής της 28ης Οκτωβρίου στους Βουλιαράτες της Αλβανίας δημιούργησε ένταση και δυσχέρανε την σχέση των δυο χωρών. Είναι ενδιαφέρον να παρατηρηθεί πως στις 27 Οκτωβρίου, ο Έλληνας αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών δήλωνε χαρακτηριστικά για την συμφωνία με την Αλβανία πως «Η διαπραγμάτευση έχει προχωρήσει πράγματι σημαντικά, απομένουν όμως ακόμη πτυχές που απαιτούν και άλλη δουλειά...».

Σήμερα, και ενώ στα Υπουργεία Εξωτερικών των δύο χωρών δεν βρίσκονται πια οι κύριοι δρώντες των διαπραγματεύσεων των τελευταίων ετών, Ντιμίρ Νπουσάτι και Νίκος Κοτζιάς, η ολοκλήρωση της Συμφωνίας φαίνεται να έχει παγώσει. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσίασε μάλιστα η δήλωση του Ν. Κοτζιά πως η εν λόγω συμφωνία είναι έτοιμη από το καλοκαίρι του 2018 αλλά δεν προχώρησε καθώς στην Αλβανία δεν έχει συσταθεί το Συνταγματικό Δικαστήριο της χώρας (Πρόκειται για το ίδιο Δικαστήριο που είχε κρίνει αντισυνταγματική την Ελληνοαλβανική συμφωνία του 2009).

Ο Γ. Κατρούγκαλος με αισιοδοξία σημείωσε πως: «Θέλω να ελπίζω ότι θα έχουμε και στο θέμα των σχέσεων μας με την Αλβανία ανάλογη πρόοδο όπως και με την ΠΓΔΜ, με την αυτονόητη προϋπόθεση της επανεξέτασης κάθε μέτρου που θίγει τα δικαιώματά μας εκεί» ενώ και ο Έντι Ράμα στον επίσημο λογαριασμό του στο Twitter, αποκάλεσε «φίλο» τον Α. Τσίπρα

και τον συνεχάρη για τις εξελίξεις σχετικά με την «Συμφωνία των Πρεσπών» επικοινωνώντας ένα κλίμα ομόνοιας.

Στην Αλβανία, μπορεί τυπικώς να είναι υπουργός Εξωτερικών ο κ. Ράμα, την εξωτερική πολιτική της χώρας όμως διαχειρίζεται ο 28χρονος Κοσοβάρος Gent Cakaj, τον οποίο ο Αλβανός πρόεδρος Μέτα έκρινε ακατάλληλο για την θέση του υπουργού, αναγκάζοντας τον πρωθυπουργό να δηλώσει πως μπορεί τυπικώς να διατηρεί ο ίδιος το Υπουργείο Εξωτερικών, ο de facto όμως υπουργός θα είναι ο κ. Cakaj. Ο τελευταίος συναντήθηκε μάλιστα με τον Γ. Κατρούγκαλο στο περιθώριο της άτυπης συνάντησης των υπουργών εξωτερικών κρατών-μελών της Ε.Ε. στο Βουκουρέστι, έχοντας μια πρώτη γνωριμία. Εν κατακλείδι, δέκα χρόνια μετά την υπογραφή της συμφωνίας για τον καθορισμό των θαλασσιών ζωνών και της υφαλοκρηπίδας, το κλίμα στις σχέσεις των δύο χωρών δεν είναι το πλέον ιδεατό. Έχοντας άλλωστε φτάσει, σύμφωνα με τον Ν. Κοτζιά, εδώ και μήνες στην ολοκλήρωση της αποκαλούμενης και ως Συμφωνία–Πακέτο ήδη από το 2018, η μη προώθησή της προς υπογραφή και εν συνεχεία επικύρωση της ώστε να τεθεί σε ισχύ φαίνεται να οδηγεί την συμφωνία αυτή στην ιστορία. Επιπροσθέτως, η «απομάκρυνση» των υπουργών Εξωτερικών οι οποίοι έδρασαν καταλυτικά στην προώθηση των διαπραγματεύσεων, ο θάνατος του ομογενούς στους Βουλιάρατες και οι Αλβανικές αποφάσεις για απαλλοτρίωση εδαφών στην Χιμάρα όπου διαβιούν Έλληνες μειονοτικοί έδρασαν επιβραδυντικά στην δημιουργία ενός ευνοϊκού «κλίματος» για την προώθηση της συμφωνίας.

Εν προκειμένω, οι καταστάσεις στο εσωτερικό των δύο χωρών δεν εμπνέουν μεγάλη αισιοδοξία για την επαναφορά του ζητήματος αυτού στην κορυφή της ατζέντας των δύο χωρών. Από τη μια η μεγάλη πολιτική και κοινωνική κρίση των τελευταίων μηνών στην Αλβανία και από την άλλη το μεγάλο πολιτικό κεφάλαιο που χρειάστηκε για την επικύρωση της Συμφωνίας των Πρεσπών στην Ελλάδα καθώς και το γεγονός πως το 2019 αποτελεί εκλογικό έτος τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Αλβανία (δημοτικές εκλογές)

είναι πολύ πιθανό να αναγκάσει τις κυβερνήσεις των δύο χωρών να στρέψουν αλλού την προσοχή τους. Δέκα χρόνια μετά, το «κλίμα» στις Ελληνοαλβανικές σχέσεις είναι τελείως διαφορετικό.

7^ο Κεφάλαιο - Επίλογος

Στο ταξίδι αυτό έγινε μια αναδρομή σε βασικές πτυχές, ήδη γνωστές οι περισσότερες, της ιστορικής μετάλλαξης των Ελληνοαλβανικών σχέσεων. Τα σταθερά σημεία που παρατηρούμε στα βάθη των δεκαετιών είναι πέραν από τα γεωγραφικά σύνορα, το γεγονός ότι σε μόνιμη ιστορικά βάση, κάποιος παράγοντας επιδρά αρνητικά και επηρεάζει τις σχέσεις. Και μόνιμα υπάρχει ένα κλίμα αρνητικό. Όπως δυο γείτονες που κατοικούν πλάι ο ένας στον άλλον, και μόνο όταν συναντιούνται τυχαία, συζητάνε με επιφανειακά χωρίς να θίγουν προβλήματα, αλλά μόλις μπουν στα σπίτια τους, εκφράζουν παράπονα και χτίζουν καχυποψία εκατέρωθεν. Οι μεταβλητές απο την άλλη, είναι οι ίδιοι οι πολιτικοί ηγέτες που κατά καιρούς εμφανίζονται με αισιόδοξη θέληση και προθυμία, έτοιμοι να ρίξουν γροθιά στο μαχαίρι και να αλλάξουν τον ρου της ιστορίας. Αλλά μόλις σφίγγουν τη γροθιά και πέρνουν στάση επίθεσης, αναδιπλώνονται, διστάζουν, κάνουν πίσω και ταυτίζονται με τις ίδιες σκέψεις και καχυποψίες του παρελθόντος.

Οι μεταβλητές λοιπόν επιδρούν επιφανειακά στις όποιες εξελίξεις όμως οι σταθερές, δεν αφήνουν να γίνουν βήματα μπροστά. Ανεξάρτητα απο αυτές τις πάγιες λειτουργίες στο πυρήνα των διμερών σχέσεων, απο το 1990 και έπειτα, οι καρδιές των απλών ανθρώπων ήρθαν πιο κοντά. Η Ελληνική μειονότητα αφενός στην Αλβανική χώρα και οι χιλιάδες Αλβανοί πολίτες που μετανάστευσαν στην Ελληνική επικράτεια απο βορρά μέχρι νότο, ήρθαν να κάνουν αυτό που οι πολιτικοί και οι κυβερνήσεις αδυνατούν επι δεκαετίες. Παρά τις αρχικές επιφυλάξεις και τα πολλά προβλήματα συνύπαρξης ανάμεσα στους πολίτες των δυο χωρών, 30 χρόνια μετά έχει επιτευχθεί η μερική αφομοίωση των όποιων διαφορών.

Η ωρίμανση των μελών της Αλβανικής οικογένειας, δεύτερης γενιάς πλέον, κάνει τα μέλη της, τους νέους ανθρώπους, να μην διαφέρουν σε τίποτα από τα αντίστοιχα νέα παιδιά μιας ελληνικής παραδοσιακής οικογένειας. Η

εκπαίδευση στα Ελληνικά σχολεία και τα Ελληνικά πανεπιστήμια με ανταγωνιστικές επιδόσεις, η επαγγελματική πρόοδο σε δουλειές αντίστοιχες με αυτές των Ελλήνων εργαζομένων, η ένωση νέων ανθρώπων με τα δεσμά του γάμου και της οικογένειας, είναι βασικοί παράγοντες που επέδρασαν θετικά καταλυτικά στην αποδοχή των Αλβανών πολιτών από την Ελληνική κοινωνία παρά τις αρχικές δυσχέρειες και δυσκολίες.

Επιπλέον οι μεταναστευτικές ροές εξ ανατολικών συνόρων από μετανάστες από ξένες για την Ελλάδα Ηπείρους (Ανατολή, Ασία, Αφρική) μετέτρεψαν τους πολίτες της Αλβανίας σε “δικούς μας ανθρώπους” αφού ως γείτονες έχουν πολλά περισσότερα κοινά ή αλλιώς λιγότερη διαφορετικότητα από ότι ένας πολίτης από την Αφρικανική Ήπειρο. Πέραν όλων αυτών που εντάσσονται στη κοινωνική διάσταση των σχέσεων, οι πολιτικοί αρχηγοί της εκάστοτε κυβέρνησης είναι δέσμιοι του παρελθόντος.

Οι δεσμοί αυτοί κρατούν πίσω τις σχέσεις των δυο λαών. Τα λάθη που κατά καιρούς έγιναν και οι επιλογές που έλαβαν χώρα σε εποχές δύσκολες, γίνονται ο καθρέφτης που αντανakλά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων για τα Ελληνοαλβανικά θέματα στη σύγχρονη εποχή. Τα διστακτικά βήματα που επιτυγχάνονται ανά καιρούς, πέφτουν σε έδαφος με πάγο και η ολισθηρότητα που συναντούν κατά την εξέλιξη τους, εκμηδενίζει τα βήματα στην όποια θετική έκβαση.

Δυο σημαντικά εργαλεία που επηρεάζουν τις επιλογές, αλλά και τις εξελίξεις όταν προκύπτουν, είναι η Ελληνική μειονότητα στην Αλβανία και η Αλβανική Κοινότητα σε κάθε γωνιά της Ελλάδας. Και τα δυο αυτά διπλωματικά εργαλεία, μπορούν να αποτελέσουν οδηγό ενεργειών και από τις δυο πλευρές. Αποτελούν την προέκταση της κάθε χώρας στη γειτονική γη, όπου αφού τα μέλη αφομοιώθηκαν και εντάχθηκαν εν μέρει στα ήθη, τα έθιμα και τα πρέπει του τόπου στον οποίο κατοικούν, διατηρώντας όμως αυθεντικές τις ρίζες τους, συντηρούν έναν ρόλο ισορροπίας και ειρηνικής συνύπαρξης.

Αναδεικνύουν τα κοινά που ενώνουν τους απλούς ανθρώπους. Τα οφέλη δε, και για τις δυο χώρες είναι σημαντικά αφού απο το εργατικό δυναμικό των Αλβανών που κατοικούν στην Ελλάδα και η Αλβανική οικονομία οφελείται με τα εμβάσματα που φεύγουν προς την χώρα απο την Ελλάδα αλλά και εργατικά χέρια άφθονα διατίθενται στην Ελληνική παραγωγική διαδικασία όποια κι αν είναι αυτή. Πέραν αυτών στις καλές εποχές της Ελλάδας, υπήρξε οικονομική στήριξη της Αλβανικής οικονομίας με οικονομική βοήθεια. Μέσω της ανάπτυξης οικονομικών σχέσεων κυρίως απο πλευρά της Ελλάδας είναι πιθανή η συνειδητή επιδίωξη αντισταθμιστικού οφέλους ειδικά για την μειονότητα της Ελλάδας στην Αλβανία. Σε όλες αυτές τις διαπιστώσεις ως δεδομένα, η Ελλάδα χειρίζεται την κατάσταση με ηττοπάθεια. Δεν τέθηκε ποτέ θέμα επιθετικότητας ή αυταρχικής συμπεριφοράς.

Όμως, υπό τη μορφή γενικής παραίνεσης, η πλήρης και άνευ προϋποθέσεων εφαρμογή των συμφωνιών που έχουμε την πρόθεση να εφαρμόσουμε με την γειτονική μας Αλβανία, σκόπιμο είναι να ενσωματωθεί με κάποιον τρόπο στις προϋποθέσεις προόδου των ενταξιακών σχέσεων της με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πρόσφατη εμπειρία δείχνει ότι το «δούναι και λαβείν» με την Αλβανία διαπιστώνεται στην εφαρμογή και όχι κατά την υπογραφή των συμφωνιών. Συγκεκριμένοι πολιτικοί ηγέτες των Τιράνων συστηματικά, την τελευταία εικοσαετία, προωθούν την οξύτητα και επεδιώκουν τη ρήξη και την πόλωση. Τέτοιες όμως μεθοδεύσεις έχει αποδειχτεί ότι έχουν θεμελιώδη σημασία και παίζουν καταλυτικό ρόλο στο πλέγμα των σχέσεων μεταξύ της Ελλάδος και της Αλβανίας.

Η προοπτική οφείλουμε να πούμε ότι πρέπει να είναι αισιόδοξη. Δεν συμφέρει κανέναν η διατήρηση του παρόντος κλίματος. Η προπέλα όταν γυρίζει, πρέπει να δίνει ώθηση και όχι να μενει το πλοίο ακίνητο. Οι εξελίξεις όπως έχουν καταγραφεί τα τελευταία χρόνια, δεν είναι αποτελεσματικές. Δεν οδεύουν πουθενά. Προσπάθειες γίνονται εκατέρωθεν αλλά σβήνουν

επηρεασμένες απο τα απόνερα του παρελθόντος. Ακόμα και στο χώρο των Ενόπλων Δυνάμεων υπάρχει αμφίδρομη συνεργασία και αλληλεγγύη σε υψηλό επίπεδο. Αυτό είναι αισιόδοξη ένδειξη. Οστόσο, οι νέες γενιές δίνουν ένα βαθύτερο μήνυμα. Σε τομείς ανεξάρτητους από πολιτικές και συμφέροντα, οι απλοί άνθρωποι έχουν έρθει κοντά. Αυτά τα μικρά βήματα σε βάθος χρόνου θα αποτελέσουν τη βάση για τα άλματα. Δεν μπορεί να γίνει διαφορετικά. Η θρησκεία, η εκκλησία η γεωγραφική διάταξη, η κοινή άμυνα μέσω της νατοϊκής συμμαχίας και η ευρωπαϊκή κοινή προοπτική διαφαίνονται ικανά αίτια για μια αισιόδοξη πορεία προς μια καλύτερη απο τη σημερινή κατάσταση.

Τουλάχιστον η Ελληνική πλευρά, πρέπει να διαδραματίσει ένα ρόλο σταθερού υποστηρικτή της Ευρωπαϊκής προοπτικής της Αλβανίας προς όφελος της ασφάλειας και της ευημερίας. Και τα όποια προβλήματα διαιονίζονται χωρίς ουσία και λύση, να γίνουν ευκαιρίες για θετικές πρωτοβουλίες ώστε να αναπτυχθούν νεοι κόμβοι επικοινωνίας αποκομμένοι απο τα ερεθίσματα του παρελθόντος. Αυτό λέγεται προοπτική.

Ελληνική Βιβλιογραφία

- EUROSTAT. (2019, October). Press Release Data Base. Brussels, Belgium.
- Tsaka, D. (2019). Τι έχει αλλάξει στις Ελληνοαλβανικές σχέσεις τη δεκαετία 2009-2019. Foreign Affairs , 6.
- voriosipiros. (2010). Συλλογος Βορειοηπειρωτών. Ανάκτηση September 09th, 2019, από www.voriosipiros.gr: <http://www.voriosipiros.gr/content/17-%CF%86%CE%B5%CE%B2%CF%81%CE%BF%CF%85%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85-1914-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%AE%CF%81%CF%85%CE%B E%CE%B7-%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%A F%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B2%CE%>
- WALTZ, K. (2011). ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ. ΑΘΗΝΑ: ΠΟΙΟΤΗΤΑ.
- www.mfa.gr. (2019, 08 31). ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ. Ανάκτηση από ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ: <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki>
- ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Α. (2017, 12 01). ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. Ανάκτηση 09 14, 2019, από <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/21407/4/AntoniouAntoniosMsc2018.pdf>
- Αντωνόπουλος, Η. (1995). Αλβανία και Ελληνοαλβανικές σχέσεις. Αθήνα: Ωκεανίδα.
- ΒΕΣΙΑΝΗΣ, Θ. (2006). Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ. ΑΘΗΝΑ: ΝΕΑ ΘΕΣΗ.
- Γαλανάκης, Μ. (2012). Εργασιακή Ψυχολογία. Αθήνα: Αθ. Σταμουλής.
- ΚΑΛΙΒΡΕΤΑΚΗΣ, Λ. (1995). Η Ελληνική κοινότητα στην Αλβανία απο τη σκοπιά της ιστορικής γεωγραφίας και δημογραφίας . Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ.
- ΚΑΨΑΛΗΣ, Γ. (2003). Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στην Αλβανία. Ρέθυμνο: ΕΔΙΑΜΜΕ.
- Κολιού, Ε. (2018). Η ελληνική μεινότητα στην Αλβανία. Αθήνα: Επίκεντρο.
- ΚΟΝΤΗΣ, Β. (1994). ΕΥΑΙΣΘΗΤΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ . ΑΘΗΝΑ: ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ.
- ΜΑΛΚΙΔΗΣ, Θ. (2007). Οι Ελληνοαλβανικές σχέσεις. ΑΘΗΝΑ: ΓΟΡΔΙΟΣ.

- ΜΠΑΛΤΣΙΩΤΗΣ, Λ. (2003). Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ. ΑΘΗΝΑ: ΚΡΙΤΙΚΗ.
- ΝΙΤΣΙΑΚΟΣ, Β. (2010). Σύνορα και Ταυτότητες στην Αλβανοελληνική Μεθόριο. ΑΘΗΝΑ: Οδυσσέας.
- Πανταζόπουλος, Γ. (2016, Νοέμβριος 16). Αλβανοί στην Ελλάδα. Αθήνα.
- Παπαπανάγος. (2019). Ομιλία ΑΔΙΣΠΟ. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Σαββαΐδης, Γ. (2019). Οι διαπραγματεύσεις με τα Τίρανα και οι προκλήσεις για τις Θαλάσσιες Ζώνες. Εξωτερική πολιτική - Γνώμες .
- ΣΤΑΜΜΕΛΟΣ, Γ. (2005). Εκπαίδευση κι Εθνική Συνιστώσα. Αθήνα: ΑΡΕΘΑΣ.
- Τζίμας, Σ. (2019, 02). Αλβανικό σοκ για τους Σλαβομακεδόνες της ΠΓΔΜ. Αθήνα, Ελλάδα.

Αγγλική Βιβλιογραφία

- Ahmeti A, (2018). Maritime Delimitation Agreement between Albania and Greece and the reasons for its failure, International Association for Political Science Students.
- Azzarri, C., & Carletto, C. (2009). Modelling migration dynamics in Albania: A hazard function approach, Southeast European and Black Sea Studies, 9(4), 407–433.
- Baldwin-Edwards, M. (2004). Statistical data on immigrants in Greece: An analytic study of available data and recommendations for conformity with European Union standards. Athens: Mediterranean Migration Observatory.
- Baldwin-Edwards, M. (2008). Immigrants in Greece: Characteristics and issues of regional distribution. Working Paper 10. Athens: Mediterranean Migration Observatory.
- Baldwin-Edwards, M., & Apostolatou, K. (2009). Greece. In H. Fassmann, U. Reeger, & W. Sievers (eds.), Statistics and reality: Concepts and

- measurements of migration in Europe (pp. 233– 262). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Baldwin-Edwards, M., & Fakiolas, R. (1998). Greece: The contours of a fragmented policy response. *South European Society & Politics*, 3(3), 186–204.
  - Barjaba, K., & King, R. (2005). Introducing and theorising Albanian migration. In R. King, N. Mai & S. Schwandner-Sievers (eds.), *The new Albanian migration* (pp. 1–28). Brighton: Sussex Academic Press.
  - Bunse, S., (2004). The 2003 Greek Council Presidency. *Mediterranean Politics*, Vol.9 (No.2), Taylor & Francis Ltd, p. 256
  - Cavounidis, J. (2004). Migration to Greece from the Balkans. *South-Eastern Europe Journal of Economics*, 2(1), 35–59.
  - Cavounidis, J. (2006). Labor market impact of migration: Employment structures and the case of Greece. *International Migration Review*, 40(3), 635–660.
  - Clogg, R., 2004, *The Comprehensive History of Greece*. Book House "Toena", Tirana p. 71
  - De Rapper, G. (2000). *Les Albanais à Istanbul [Albanians in Istanbul]*. Dossiers de l'IFEA, 3. Istanbul: Institut Français d'Études Anatoliennes—Georges Dumézil, 24 p. <http://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00297165/fr/>.
  - European Commission. (2010). Proposal for a directive of the European Parliament and the Council on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of seasonal employment, COM (2010) 379 final, Brussels, 13 July.
  - Fakiolas, R. (2003). Regularising the undocumented migrants in Greece: Procedures and effects. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 29(3), 535–561.
  - Gemi, E., Yiannis, A., Michalis, A., & Kyriaki, P. (2010). Temporary and circular migration: Empirical evidence, current policy practice and future options in Greece. Study report within the framework of the European Migration Network Work Programme 2010. Athens: Neoanalysis Consultants.
  - Gërmenji, E., & Swinnen, J. (2004). Effects of remittances on household-based farm production behaviour. Paper presented at the conference 'New Perspectives on Albanian Migration and Development', Korçë, Albania, September.

- Gërmenji, E., & Swinnen, J. (2005). Human capital, market imperfections, poverty, and migration: Evidence from rural Albania. Discussion Paper 157. Leuven: LICOS Centre for Transition Economics.
- Gërmenji, E., Beka, I., & Sarris, A. (2001). Estimating remittance functions for rural-based Albanian emigrants. Working Paper for the ACE Research Project P97–8158-R: Microeconomic Analysis of Farm Restructuring in Central and Eastern Europe.
- Government of Albania. (2005). National strategy on migration. Tirana: Government of Albania and International Organization for Migration.
- Green, S. F. (2005). Notes from the Balkans: Locating marginality and ambiguity on the Greek-Albanian border. Princeton: Princeton University Press.
- Hahamovitch, C. (2003). Creating perfect immigrants: Guest workers of the world in historical perspective. *Labor History*, 44(1), 69–94.
- Hennebry, J., & Preibisch, K. (2012). A model for managed migration? Re-examining best practices in Canada's Seasonal Agricultural Worker Program. *International Migration*, 50(s1), e19–e40.
- Iosifides, T., Kizos, T., Petracou, E., Malliotaki, E., Katsimantou, K., & Sarri, E. (2006). Socio-economic characteristics of immigrants in western Greece region: Urban-rural continuum or divide? *Migration Letters*, 3(2), 91–105.
- Kasimis, C. (2008). Survival and expansion: Migrants in Greek rural regions. *Population, Space and Place*, 14(6), 511–524.
- Kasimis, C., & Papadopoulos, A. G. (2005). The multifunctional role of migrants in the Greek countryside: Implications for the rural economy and society. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(1), 99–127.
- Kasimis, C., Papadopoulos, A. G., & Zacoboulou, E. (2003). Migrants in rural Greece. *Sociologia Ruralis*, 43(2), 167–184.
- King, R., & Vullnetari, J. (2003). Migration and development in Albania. Working Paper C5. Brighton: University of Sussex, Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty.
- King, R., Uruçi, E., & Vullnetari, J. (2011). Albanian migration and its effects in comparative perspective. *Balkan and Near Eastern Studies*, 13(3), 269–286.
- Krisafi, K., (2014). The absurdity of Greek law of war with Albania. *Albanian Newspaper*, p. 20-21

- Labrianidis, L., & Sykas, T. (2009a). Geographical proximity and immigrant labour in agriculture: Albanian immigrants in the Greek countryside. *Sociologia Ruralis*, 49(4), 394–414.
- Labrianidis, L., & Sykas, T. (2009b). Preconditions for the economic mobility of immigrants working in the countryside: The case of Greece. *International Journal of Social Economics*, 36(8), 798–812.
- Marcus, G. (1995). Ethnography in/of the world system: The emergence of multi-sited ethnography. *Annual Review of Anthropology*, 24, 95–117.
- Maroukis, T. (2008). Undocumented migration: Counting the uncountable. Data and trends across Europe, country report: Greece. Prepared for the research project 'CLANDESTINO', funded under the Sixth Framework Programme for Research and Technological Development, Research DG, European Commission (revised July 2009).
- Maroukis, T., & Gemi, E. (2010). Circular migration between Albania and Greece. Paper for the EU-funded METOIKOS project. Florence: European University Institute.
- McCarthy, N., Carletto, G., Davis, B., & Maltsoğlu, I. (2006). Assessing the impact of massive out-migration on agriculture. ESA Working Paper 06–14. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Manda, E., 2015, Muslim Chams of Epirus (1923-2000). Book House "Toena", Tirana p. 26
- Mallias, P. A., (2008). The Balkans: Era of Peace and Stability. *Mediterranean Affairs, Inc. Mediterranean Quarterly* (Winter) p. 3
- Malias, P. A. (2018, March 13) Greek-Albanian relations with a look to the future. www.gazetatema.net/2018/03/13/marredheniet-greko-brazilian-make-the-what-the-ardhmen/
- Meta, B., 2002, Greek-Albanian Tension 1939-1949. Book House "GEER", Tirana, p. 131
- Miluka, J., Carletto, G., Davis, B., & Zezza, A. (2007). The vanishing farms? The impact of international migration on Albanian farms. Policy Research Working Paper 4367. Washington, DC: World Bank.
- Puto, A., 2011, Italian-Greek War, dictators and quisling. Book House "Toena", Tirana p. 92
- Psimmenos, I., & Georgoulas, S. (2001). Migration pathways: A historic, demographic and policy review of the Greek case. In A. Triandafyllidou (ed.),

- Migration pathways: A historic, demographic and policy review of four European countries (pp. 38–62). Brussels: European Commission.
- Rogaly, B. (2008). Migrant workers in the ILO's Global Alliance against Forced Labour Report: A critical appraisal. *Third World Quarterly*, 29(7), 1431–1447.
  - Samson, I. (1997). Migrations and rural development in Albania, Bulgaria and the former Yugoslav Republic of Macedonia. Brussels: European Commission.
  - Stahl, J., & Sikor, T. (2009). 'Rural property in an age of transnational migration: Ethnic divisions in Southeastern Albania. *Anthropologica*, 51, 95–107.
  - Tirta, M. (1999). Migrime të shqiptarëve, të brendshme dhe jashtë atdheut: Vitet "40 të shek. XIX"-vitet "40 të shek. XX" [Internal and international migration of Albanians: 1840s-1940s]. *Etnografia Shqiptare*, 18.
  - Triandafyllidou, A. (2010). Seasonal migration and how to regulate it, ELIAMEP thesis 5/2010. Athens: Hellenic Foundation for European and Foreign Policy.
  - Tsibiribi, E., (2004). The "South-Balkan" policy of Greece since 1990 - under consideration of the role of the Greek private sector -A cooperative policy. ESH Working Paper (No. 9) Hannover, p. 23
  - Tema. (2016) Raporti special, te renet greke ne Shqiperi, qeveria e Enver Hoxhes me 1985 jane 2200 te vrare dhe merrini ne Greqi, Greqia sot pretendon 12.000. <http://www.gazetatema.net/2016/06/04/special-support-greek-te-rene-ne-shqiperi-qeveria-e-enver-hoxhes-me-1985-jane-2200-te-vrare-take-in-Greece-Greece-today-claims-12-thousand-to-kill/>.
  - Telegraph. (2015). File 1912-2015: All incidents between Tirana and Athens. <http://telegrafi.com/dosja-1912-2015-te-gjitha-incidentet-mes-tiranes-dhe-athines/>
  - Vadean, F., & Piracha, M. (2009). Circular migration or permanent return: What determines different forms of migration? IZA Discussion Paper. Bonn: Institute for the Study of Labor.
  - Vullnetari, J. (2012a). Albania on the move: Links between internal and international migration. IMISCOE Research. Amsterdam: Amsterdam University Press.
  - Vullnetari, J. (2012b). Women and migration: A view from the village. *International Migration*, 50(5), 169–188.

- Vullnetari, J., & King, R. (2011). Remittances, gender and development: Albania's society and economy in transition. London: I. B. Tauris.
- Vullnetari, J., & King, R. (2013). 'Dancing in the mouth of the wolf': Memories of everyday life at the border in socialist Albania. Paper presented at the Royal Geographical Society Annual Conference 'New Geographical Frontiers', London, 30 August.
- World Bank. (2007). Albania: Strategic policies for a more competitive agriculture sector. Report AAA-18-AL. Washington, DC: World Bank.
- World Bank. (2011). Migration and remittances factbook 2011. Washington, DC: World Bank.